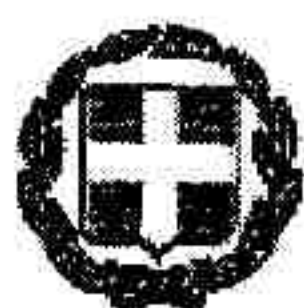




ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αθήνα, 21 Φεβρουαρίου 2011
ΑΠ. : ΥΠΟΙΚ. 01692 ΕΞ 2011

ΠΡΟΣ : Τη Βουλή των Ελλήνων
Δ/νση Κοιν/κού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων

ΚΟΙΝ. : Βουλευτή κ.
Χρήστο Σταϊκούρα

**ΘΕΜΑ : Απάντηση στην υπ' αριθμ. 10035 /28-1-2011 Ερώτηση του
Βουλευτή κ. Χρήστου Σταϊκούρα.**

Σε απάντηση της παραπάνω ερώτησής σας όσον στη μελέτη του ΣΟΕ για το άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων, σας γνωρίζουμε τα εξής :

Σε μελέτη του ΣΟΕ (Σεπτέμβριος 2010) εξετάστηκαν τα επαγγέλματα για την άσκηση των οποίων υφίστανται νομικοί περιορισμοί, που σχετίζονται τόσο με τις προϋποθέσεις έναρξης της δραστηριότητας, όσο και με την χωροταξική διάσταση αυτής. Εν προκειμένω παρουσιάστηκαν τα είδη των περιορισμών αυτών και οι επιπτώσεις τους στην λειτουργία του ανταγωνισμού, στις τιμές των αγαθών και στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Επιπλέον προτάθηκαν κατευθύνσεις ώστε να περιοριστούν οι στρεβλώσεις. Τέλος αναλύθηκαν οι υφιστάμενοι περιορισμοί και τα οφέλη από την απελευθέρωση των επαγγελμάτων του μηχανικού-αρχιτέκτονα, του φαρμακοποιού, του ορκωτού εκτιμητή, του ορκωτού ελεγκτή, του δικηγόρου και του συμβολαιογράφου.

Τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής εκφράζουν τους συντάκτες της και δεν αποτελούν απαραίτητα την επίσημη θέση του ΥΠΟΙΚ. Η μελέτη έχει ήδη

κατατεθεί στην Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων την 16^η 2^{ου} 2011, σας επισυνάπτουμε αντίγραφο.



Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ

1. Γραφείο κ. Υπουργού
2. Γραφείο Κοιν/κού Ελέγχου



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Οι απόψεις στη μελέτη αυτή εκφράζουν τους συντάκτες και όχι απαραίτητα την επίσημη θέση του Υπουργείου Οικονομικών.

Μελέτη θέσης πάνω στα κλειστά επαγγέλματα

Σύνοψη: Στην παρούσα εργασία εξετάζονται τα λεγόμενα κλειστά επαγγέλματα για την άσκηση των οποίων υφίστανται νομικοί περιορισμοί, που σχετίζονται τόσο με τις προϋποθέσεις έναρξης της δραστηριότητας, όσο και με την χωροταξική διάσταση αυτής. Παρουσιάζονται τα είδη των περιορισμών αυτών και τις επιπτώσεις, που έχουν στην λειτουργία του ανταγωνισμού, τις τιμές των αγαθών και την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Προτείνονται κατευθύνσεις ώστε να περιοριστούν οι στρεβλώσεις, που προκαλούνται από τα νομικά προσκόμματα εισόδου σε έναν επαγγελματικό κλάδο ή την παρέμβαση του κράτους με τον καθορισμό κατώτατων τιμών.

Σεπτέμβριος 2010

1. Εισαγωγή

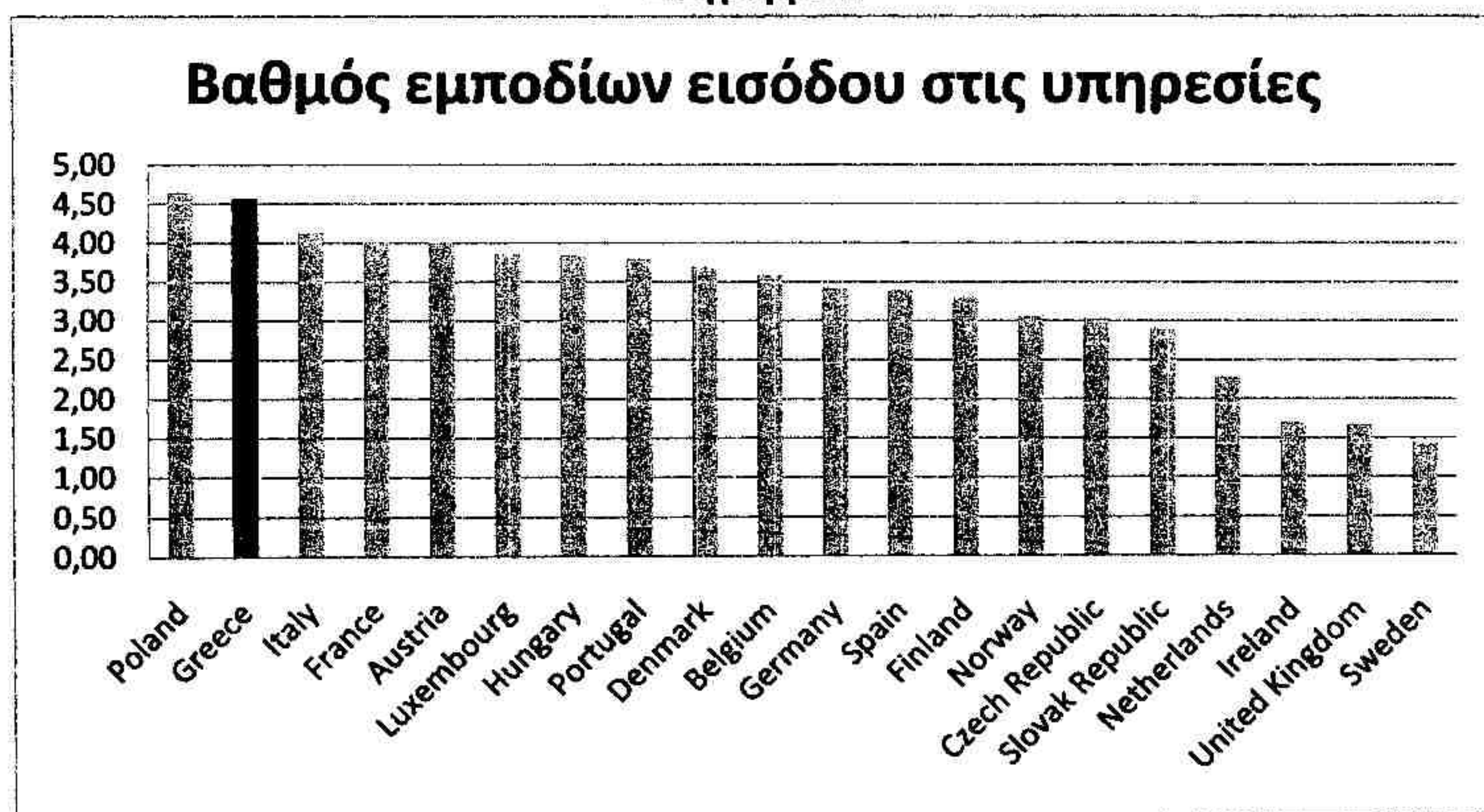
Ο όρος «κλειστό επάγγελμα» περιγράφει την επαγγελματική δραστηριότητα, η οποία προϋποθέτει την εκπλήρωση μίας σειράς από νομικά συνήθως κριτήρια για την άσκησή της. Υπό την έννοια αυτή όμως κάθε επάγγελμα είναι δυνητικά κλειστό, αφού για κάθε επαγγελματικό κλάδο υπάρχουν νομικές διατάξεις, που διέπουν τη λειτουργία του σε σχέση με τα τυπικά προσόντα αυτών που μπορούν να δραστηριοποιηθούν στον κλάδο, τους όρους λειτουργίας του, τα χαρακτηριστικά του, τον εξοπλισμό κ.ο.κ. Είναι προφανές ότι αυτές οι προϋποθέσεις δεν έχουν επίπτωση στη λειτουργία του ανταγωνισμού, αφού μοναδικός σκοπός τους είναι να εξασφαλίσουν ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας για το κοινωνικό σύνολο. Συνεπώς το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στα επαγγέλματα αυτά για τα οποία οι περιορισμοί εισόδου είναι τόσο ασφυκτικοί ώστε να δημιουργούνται σοβαρά ζητήματα στη λειτουργία του ανταγωνισμού, να τίθεται εν αμφιβόλω η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τελικά να μειώνεται η κοινωνική ευημερία. Πρέπει να τονιστεί ότι περιορισμοί διαφόρων ειδών στην επαγγελματική δραστηριότητα υφίσταντο και υφίστανται και σε λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικά όμως στην Ελλάδα, ο κρατικός παρεμβατισμός υπήρξε πάντα εκτεταμένος, σχεδόν σε κάθε έκφανση της οικονομικής δραστηριότητας είτε λόγω του ότι δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για υγιή λειτουργία των αγορών, είτε επειδή το κοινωνικό σύνολο θεωρούσε φυσικό και είχε την απαίτηση το κράτος να παρεμβαίνει στις αγορές.

2. Περιορισμοί στην οικονομική δραστηριότητα

Η έναρξη μίας επαγγελματικής δραστηριότητας μπορεί να μην είναι εύκολα πραγματοποιήσιμη λόγω συνθηκών που σχετίζονται με το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά της αγοράς και όχι απαραίτητα με κάποιες υφιστάμενες περιοριστικές προϋποθέσεις. Σε μια τέτοια περίπτωση, τυχόν παρέμβαση του κράτους συνίσταται στο να διαμορφώσει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο ώστε να αποτραπεί η ύπαρξη τιμολογιακών πολιτικών που παραπέμπουν σε ολιγοπωλιακές ή μονοπωλιακές πρακτικές. Επιπρόσθετα, λόγοι που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και την ποσοτική δυναμική ενός κλάδου είναι δυνατό να δικαιολογήσουν τους περιοριστικούς όρους, που τίθενται για την άσκηση ενός επαγγέλματος.

Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ (OECD, 2010) η Ελλάδα βρίσκεται πολύ υψηλά στην κατάταξη ως προς το βαθμό παρεμβατικότητας στις αγορές υπηρεσιών (Διάγραμμα 1) και προτείνεται η απλοποίηση των διαδικασιών έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας, η χαλάρωση των κρατικών παρεμβάσεων σχετικά με τον καθορισμό των τιμών, η άρση των εμποδίων για την λειτουργία του ανταγωνισμού και η απελευθέρωση πολλών επαγγελμάτων που θεωρούνται «κλειστά».

Διάγραμμα 1



Οι μορφές παρέμβασης (περιορισμοί) στην οικονομική δραστηριότητα πέρα από αυτές που επιβάλλονται για λόγους δημοσίου συμφέροντος είναι δυνατό να ταξινομηθούν στις παρακάτω κατηγορίες :

1. **Περιορισμοί που σχετίζονται με τις διαδικασίες αδειοδότησης για την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας.** Αυτοί οι περιορισμοί είναι συνήθως συνυφασμένοι με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται για την έκδοση της άδειας, όπως για παράδειγμα δικαιολογητικά σχετικά με τα τυπικά προσόντα, τα χαρακτηριστικά του καταστήματος, τις σχέσεις με τις δημόσιες υπηρεσίες και τα ασφαλιστικά ταμεία κ.ο.κ. Εκ πρώτης όψεως, οι συνθήκες αυτές δεν επηρεάζουν άμεσα τον ανταγωνισμό αφού ισχύουν απαρέγκλιτα για όλους τους εν δυνάμει ασκούντες το επάγγελμα. Επιβαρύνουν πάντως το αρχικό σταθερό κόστος και υπό προϋποθέσεις μπορεί να αποτελέσουν αποτρεπτικό παράγοντα για την οικονομική δραστηριότητα και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, αφού αναπόφευκτα συνεπάγονται και χρονική καθυστέρηση. Η Ευρωπαϊκή οδηγία των υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά (οδ. ΕΚ 123/2006) στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην επιτάχυνση των διαδικασιών έναρξης οικονομικής δραστηριότητας με κατάργηση πολλών εκ των περιορισμών και τη θεσμοθέτηση ενός μοναδικού σημείου επαφής (single point of contact) μέσω του οποίου οι ενδιαφερόμενοι θα ενημερώνονται για τις απαιτούμενες ενέργειες ενώ θα μπορούν να καταθέτουν ηλεκτρονικά τις αιτήσεις τους. Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει οριζόντια την οδηγία (Ν.3844/2010), ενώ απομένει και η εξειδίκευση της στα διάφορα πεδία άσκησης επαγγέλματος.

2. **Περιορισμοί ως προς τον αριθμό των αδειών που δίνονται, παρεμβάσεις ως προς τον καθορισμό των τιμών και γεωγραφικά κριτήρια για την άσκηση του επαγγέλματος.** Αυτή η κατηγορία είναι η πλέον σημαντική γιατί έχει σοβαρό αντίκτυπο στη λειτουργία του ανταγωνισμού και στην ποιότητα των υπηρεσιών, ενώ αφορά έναν σημαντικό αριθμό επαγγελματιών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα της κατηγορίας αυτής είναι τα τεχνικά επαγγέλματα (π.χ. μηχανικού, αρχιτέκτονα), το επάγγελμα του δικηγόρου, του συμβολαιογράφου, του φαρμακοποιού, του ιδιοκτήτη φορτηγού δημοσίας χρήσης, του ορκωτού ελεγκτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι το χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελληνικής αγοράς εργασίας ως προς τα ανωτέρω επαγγέλματα είναι η

δραστηριοποίηση στο επίπεδο της μονάδας. Δηλαδή είναι συνηθέστερη η άσκηση του επαγγέλματος ατομικά (π.χ. μεμονωμένος δικηγόρος ή πολιτικός μηχανικός), παρά η εργασιακή διάρθρωση σε πολυπληθέστερες μορφές όπως για παράδειγμα ένα δικηγορικό γραφείο, είτε συνεργαζόμενων δικηγόρων, είτε δικηγόρων απασχολούμενων με σχέση μισθωτής εργασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, θα πρέπει να εξεταστεί εάν οι προσπάθειες απελευθέρωσης των εν λόγω επαγγελμάτων είναι σκόπιμο να συνδυαστούν με κίνητρα για την τόνωση του ανταγωνισμού σε μορφή επιχειρήσεων, όπου αφενός δεν θα τίθενται περιορισμοί ως προς τις επιβαλλόμενες τιμές, θα καταργηθούν οι γεωγραφικοί περιορισμοί για την άσκηση του επαγγέλματος και θα επιτρέπεται η διαφήμιση.

Σύμφωνα με την Απογραφή του πληθυσμού του 2001, ο αριθμός των αρχιτεκτόνων, μηχανικών και ασκούντων συναφών επαγγελμάτων ανέρχεται στους 52.024, ο αριθμός των νομικών εν γένει ήταν 38.016 άτομα και οι οδηγοί μέσων μεταφοράς και χειριστές κινητού εξοπλισμού ήταν 206.975 άτομα.

Πίνακας 1

Αριθμός απασχολούμενων επαγγελματιών σύμφωνα με την Απογραφή του Πληθυσμού

Επάγγελμα	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Αρχιτέκτονες, μηχανικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	52.024	40.320	11.704
Νομικοί εν γένει	38.016	18.941	19.075
Οδηγοί μέσων μεταφοράς και χειριστές κινητού εξοπλισμού	206.975	202.601	4.374

Πιο πρόσφατα στοιχεία παρέχονται από τους αντίστοιχους συλλόγους που συνοψίζονται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2

Αριθμός απασχολούμενων επαγγελματιών σύμφωνα με την Απογραφή του Πληθυσμού

Επάγγελμα	Αριθμός
Μηχανικοί - Αρχιτέκτονες	143.000 (107.000 μηχανικοί-αρχιτέκτονες και 35.000 τεχνολόγοι-μηχανικοί)
Φαρμακοποιοί	11.000-12.000 φαρμακεία
Δικηγόροι	43.500
Συμβολαιογράφοι	3.193
Ορκωτοί Λογιστές	1.500

Οι παρακάτω πίνακες (πηγή: OECD, 2008) παρουσιάζουν μια γενική εικόνα της παρέμβασης στην επαγγελματική δραστηριότητα σε ευρωπαϊκές χώρες σε τρία επαγγέλματα (δικηγόροι, μηχανικοί και

αρχιτέκτονες) τα οποία δεν είναι κλειστά με τη στενή έννοια των ποσοτικών περιορισμών, αλλά ιδίως με αυτήν της επιβολής προϋποθέσεων ως προς την άσκηση τους, τη θέσπιση κατώτερων αμοιβών και την απαγόρευση (ή μη) της διαφήμισης.

Πίνακας 3

Δικηγόροι

<i>Χώρα</i>	<i>Εξετάσεις</i>	<i>Πρακτική Άσκηση</i>	<i>Ελάχιστες Αμοιβές</i>	<i>Διαφήμιση</i>
Ελλάδα	ΝΑΙ	2	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Αυστρία	ΝΑΙ	5	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Βέλγιο	ΝΑΙ	3	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Δανία	ΝΑΙ	3	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΟΧΙ
Φιλανδία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Γερμανία	ΝΑΙ	2	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Γαλλία	ΝΑΙ	2	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Ιταλία*	ΝΑΙ	2	ΜΕΓΙΣΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΝΑΙ
Πορτογαλία	ΝΑΙ	1,5	ΜΕΓΙΣΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΝΑΙ
Σλοβακία	ΝΑΙ	3	ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΟΧΙ
Ισπανία	ΟΧΙ	0	ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Σουηδία	ΝΑΙ	5	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Αγγλία	ΟΧΙ	1	ΟΧΙ	ΝΑΙ

*βλ. σχετικά κεφ.10.4

Πίνακας 4

Μηχανικοί

<i>Χώρα</i>	<i>Εξετάσεις</i>	<i>Πρακτική Άσκηση</i>	<i>Ελάχιστες Αμοιβές</i>	<i>Διαφήμιση</i>
Ελλάδα	ΝΑΙ	0	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Αυστρία	ΝΑΙ	3	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Βέλγιο	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Δανία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Φιλανδία	ΟΧΙ	2	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Γερμανία	ΟΧΙ	0	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	ΝΑΙ
Γαλλία	ΝΑΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ

Ιταλία	ΝΑΙ	0	ΜΕΓΙΣΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΝΑΙ
Πορτογαλία	ΝΑΙ	0,5	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Σλοβακία	ΝΑΙ	5	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Ισπανία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Σουηδία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Αγγλία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ

Πίνακας 5
Αρχιτέκτονες

<i>Χώρα</i>	<i>Εξετάσεις</i>	<i>Πρακτική Άσκηση</i>	<i>Ελάχιστες Αμοιβές</i>	<i>Διαφήμιση</i>
Ελλάδα	ΝΑΙ	0	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Αυστρία	ΝΑΙ	3	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Βέλγιο	ΟΧΙ	2	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Δανία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Φιλανδία	ΟΧΙ	5	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Γερμανία	ΝΑΙ	2	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Γαλλία	ΝΑΙ	3	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ιταλία	ΝΑΙ	0	ΜΕΓΙΣΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΝΑΙ
Πορτογαλία	ΝΑΙ	1	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Σλοβακία	ΝΑΙ	5	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Ισπανία	ΟΧΙ	0	ΤΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΝΑΙ
Σουηδία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Αγγλία	ΟΧΙ	0	ΟΧΙ	ΝΑΙ

Σε σχέση με το δικηγορικό επάγγελμα, στην πλειονότητα των εξεταζόμενων χωρών απαιτείται τόσο η πρακτική εξάσκηση για την απόκτηση άδειας επαγγέλματος όσο και η συμμετοχή σε κάποιου είδους εξετάσεις. Εξαίρεση αποτελεί η Φιλανδία. Επίσης, οι αμοιβές για τις δικηγορικές υπηρεσίες είναι κατά κανόνα ελεύθερες με εξαίρεση τρεις χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας) ενώ σε κάποιες άλλες υπάρχουν τιμές αναφοράς. Αυτές οι τιμές χρησιμεύουν για τον υπολογισμό της φορολογικής βάσης και των ασφαλιστικών εισφορών ενώ η τιμή της υπηρεσίας αποτελεί σε κάθε περίπτωση αντικείμενο ελεύθερης διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο μερών. Τέλος, η διαφήμιση είναι κατά κανόνα επιτρεπτή, είτε μέσα σε κάποιο νομοθετημένο πλαίσιο είτε τελείως ελεύθερα.

Στο επάγγελμα του μηχανικού, σε ένα αρκετά μεγάλο αριθμό χωρών δεν απαιτείται ούτε πρακτική άσκηση αλλά ούτε και εξέταση. Ακόμα όμως και σε αρκετές χώρες (ανάμεσά τους και η Ελλάδα) που η εξέταση θεωρείται υποχρεωτική, δεν είναι αναγκαία η πρακτική άσκηση για τη χορήγηση της άδειας επαγγέλματος. Η ύπαρξη ελάχιστων αμοιβών αφορά πάλι πολύ λίγες χώρες και φυσικά την Ελλάδα. Παρόμοια είναι η εικόνα και για το επάγγελμα του αρχιτέκτονα με μια μικρή διαφοροποίηση ως προς την πρακτική άσκηση, κάτι που ίσως αντανάκλα θέματα ασφάλειας κατασκευών. Σε κάθε περίπτωση, η ύπαρξη ελάχιστων αμοιβών απουσιάζει χαρακτηριστικά πλην της Ελλάδας και της Γαλλίας.

3. Οφέλη από την απελευθέρωση των αγορών

Οι επιπτώσεις της άρσης των περιορισμών γενικότερα στις αγορές στην οικονομική μεγέθυνση είναι ένα θέμα, που έχει εξεταστεί από τη διεθνή βιβλιογραφία, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, κυρίως σε χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ. Οι επιπτώσεις της άρσης των περιορισμών σύμφωνα με τον OECD (2009) επηρεάζουν και τα δύο κανάλια της οικονομικής μεγέθυνσης, τόσο την παραγωγικότητα της εργασίας όσο και την απασχόληση.

Όσο αφορά το πρώτο κανάλι, η παραγωγικότητα της εργασίας βελτιώνεται σε πιο απελευθερωμένους κλάδους εξαιτίας της ύπαρξης περισσότερων κινήτρων για καινοτομία και υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών. Ως αποτέλεσμα, το κόστος παραγωγής συρρικνώνεται με παράλληλη μείωση της τιμής. Ταυτόχρονα, τα περιθώρια κέρδους συμπιέζονται με αποτέλεσμα την περαιτέρω μείωση των ονομαστικών τιμών που οδηγεί στην αύξηση του πραγματικού μισθού. Η αύξηση του πραγματικού μισθού αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημα και κατά συνέπεια τη ζήτηση και την ιδιωτική κατανάλωση. Εξαιτίας του πιο έντονου ανταγωνισμού, οι επιχειρήσεις έχουν μεγαλύτερο κίνητρο για διαφοροποίηση του προϊόντος, είτε με τη μορφή παρουσίασης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, είτε με τη βελτίωση της ποιότητας των ήδη υφισταμένων. Η ύπαρξη ισχυρού ανταγωνισμού δημιουργεί κίνητρα για την αύξηση των δαπανών για Ε&Α, που έχει θετική επίδραση στη συνολική παραγωγικότητα των συντελεστών.

Αναφορικά με το δεύτερο κανάλι, η απασχόληση αυξάνεται σε πιο απελευθερωμένους κλάδους, εξαιτίας της άρσης των εμποδίων εισόδου και της μείωσης της δύναμης των υφισταμένων επιχειρήσεων. Έτσι περισσότερες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στον κλάδο προσφέροντας περισσότερες θέσεις εργασίας. Η ανάγκη για διαφοροποίηση του προϊόντος και βελτίωσης της ποιότητας οδηγεί στην αναζήτηση των πιο ικανών εργαζόμενων, προσφέροντας καλύτερες αμοιβές. Παράλληλα, η αύξηση του πραγματικού μισθού δημιουργεί κίνητρα στον μη οικονομικά πληθυσμό να εισέλθει στην αγορά εργασίας και να αυξηθεί η συνολική απασχόληση. Οι Fiori et al. (2007) σημειώνουν ότι οι μεταρρυθμίσεις στην απελευθέρωση ενός κλάδου έχει επιπρόσθετη θετική επίδραση και στις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας που μπορεί να συντελούνται.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου έχει άμεση συσχέτιση με την απελευθέρωση των αγορών, τόσο εξαιτίας της εισόδου νέων επιχειρήσεων που αναγκαστικά προβαίνουν σε επιχειρήσεις, όσο και εξαιτίας του πιο έντονου ανταγωνισμού που αναγκάζει τις επιχειρήσεις να προβαίνουν σε επενδύσεις για να παραμείνουν ανταγωνιστικές και να μειώσουν το κόστος τους. Παράλληλα, τα λιγότερα εμπόδια και η μείωση της γραφειοκρατίας καθιστούν τις επενδύσεις πιο συμφέρουσες.

Τέλος, η δημιουργία καρτέλ είναι εξαιρετικά δύσκολη σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, όπου οι κρυφές συμφωνίες για έλεγχο των τιμών δεν είναι εφικτές. Έτσι, ενισχύεται η διαφάνεια στον

κλάδο και αποτρέπονται περιστατικά παράνομων πράξεων με σκοπό τη διατήρηση υψηλών περιθωρίων κέρδους.

Εμπειρικές μελέτες δείχνουν μία αύξηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης σε χώρες που προχώρησαν σε μεταρρυθμίσεις άρσης περιορισμών. Σημειώνεται βέβαια, ότι αν και οι μεταρρυθμίσεις θα έχουν μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα θετική επίδραση στο σύνολο της οικονομίας, εντούτοις δημιουργούν βραχυπρόθεσμα αρνητικό κόστος σε σχετικά μικρές και καλά οργανωμένες κοινωνικές ομάδες που αντιδρούν σφοδρά. Ένα άλλο σημείο που έχει ενδιαφέρον είναι η χρονική στιγμή έναρξης των μεταρρυθμίσεων - οι Høj et al. (2006) βρήκαν ότι οι βαθιές κρίσεις σε μια οικονομία ενθάρρυναν τις γενναίες μεταρρυθμίσεις στο παρελθόν.

4. Γενικές προτάσεις πολιτικής και διαπιστώσεις σε σχέση με την απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων

Το σύστημα της αδειοδότησης (με την έννοια ότι για να ασκήσει κάποιος ένα επάγγελμα πρέπει να πληροί κάποια τυπικά προσόντα) είναι σκόπιμο να διατηρηθεί, για λόγους συνάφειας μεταξύ σπουδών και αντικειμένου εργασίας, διαχωρισμού των ειδικοτήτων, εξασφάλισης των επαγγελματικών δικαιωμάτων και, το κυριότερο, διαφύλαξης της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών. Ουσιαστικό ζήτημα ως προς τη λειτουργία του ανταγωνισμού δεν τίθεται όσο δεν υφίσταται η έννοια του περιορισμένου αριθμού αδειών και η προσφορά καλύπτει άνετα τη ζήτηση.

Ο περιορισμός των θέσεων ή του αριθμού των αδειών είναι αδικαιολόγητος (εκτός αν συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος) καθώς δημιουργεί υπερβολικές προσόδους στους αντίστοιχους επαγγελματίες και βλάπτει την ποιότητα των υπηρεσιών. Επιπρόσθετα, το περιοριστικό καθεστώς εκτρέφει την παρανομία και την αδιαφάνεια με διάφορους τρόπους αφού οι πρόσδοι που συνδέονται με αυτό συνιστούν κίνητρο όχι σύλληψης εισόδου στο επάγγελμα. Ακόμα όμως και σε περιπτώσεις όπου επιβάλλεται ο περιορισμός των αδειών, είναι αναγκαία η τακτική αναθεώρηση από το κράτος του αριθμού των αδειών ανάλογα με τις επικρατούσες στην αγορά συνθήκες.

Η υγιής βάση προσδιορισμού των τιμών των υπηρεσιών είναι η προσφορά και η ζήτηση και όχι η οικονομικά αυθαίρετη επιβολή από το κράτος τιμών και αμοιβών (πολλές φορές και ως αποτέλεσμα συναλλαγής με τις επαγγελματικές ενώσεις) όπως συμβαίνει σήμερα σε πολλές περιπτώσεις όπως για παράδειγμα με το περιθώριο κέρδους των φαρμακοποιών, τις αμοιβές παραστάσεως των δικηγόρων, το κέρδος των συμβολαιογράφων κ.α. Επίσης, οι επαγγελματικές οργανώσεις δεν πρέπει να έχουν δικαίωμα να παρεμβαίνουν στη διαμόρφωση των τιμών ούτε καν με τρόπο ενδεικτικό διότι κάτι τέτοιο συνήθως λειτουργεί ως σημείο αναφοράς και ασκεί αυξητική επιρροή στις τιμές.

Η άρση των περιορισμών στην άσκηση ενός επαγγέλματος αναμένεται να έχει θετική επίδραση ως προς την τιμή των υπηρεσιών. Η πτώση της τιμής έρχεται ως φυσικό επακόλουθο της αύξησης της προσφοράς της συγκεκριμένης υπηρεσίας και της πίεσης του ανταγωνισμού. Η πτώση της τιμής όμως είναι δυνατό να προέρχεται και από την κατάργηση ή μείωση του κόστους απόκτησης της άδειας. Για παράδειγμα, εάν παρά το άνοιγμα του επαγγέλματος εξακολουθεί να υπάρχει για φοροεισπρακτικούς λόγους ένα αυξημένο κόστος για την εξασφάλιση της άδειας, η ανάγκη για απόσβεση αυτού του κόστους ενδέχεται να διατηρήσει την τιμή της υπηρεσίας σε υψηλότερα από τα επιθυμητά επίπεδα. Αν και η πτωτική επίπτωση στις τιμές και συνακόλουθα η αύξηση του πλεονάσματος του καταναλωτή είναι το πρωταρχικό επιχείρημα για την απελευθέρωση της οικονομικής δραστηριότητας, εντούτοις δεν είναι το μοναδικό. Η υγιής ανάπτυξη των κλειστών

επαγγελματιών σε κλάδους παροχής υπηρεσιών, όπου βάση της οικονομικής δραστηριοποίησης είναι η αρχή του ανταγωνισμού συνδέεται με επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας, αύξηση της απασχόλησης και αύξηση του εθνικού προϊόντος. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του IOBE, το αποτέλεσμα της υιοθέτησης διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία συμπεριλαμβανομένου και του ανοίγματος των κλειστών επαγγελματιών (ώστε να μειωθεί το mark-up στις εν λόγω υπηρεσίες κατά 15%) εκτιμάται στο 13,2% του ΑΕΠ βάσει του μοντέλου γενικής ισορροπίας που χρησιμοποιεί το ΔΝΤ.

5. Το επάγγελμα του μηχανικού – αρχιτέκτονα

5.1 Οι περιορισμοί στο επάγγελμα του μηχανικού-αρχιτέκτονα

Βάσει πρόσφατων στοιχείων του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ), στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 107.000 μηχανικοί των παρακάτω ειδικοτήτων στους οποίους θα πρέπει να προστεθούν και 35.000 τεχνολόγοι μηχανικοί που προέρχονται από τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Πολιτικός μηχανικός, Αρχιτέκτων μηχανικός, Μηχανολόγος μηχανικός, Ηλεκτρολόγος μηχανικός, Αγρονόμος Τοπογράφος μηχανικός, Χημικός μηχανικός, μεταλλειολόγος – μεταλλουργός μηχανικός, ναυπηγός μηχανικός, μηχανικός Η/Υ. Οι τεχνολόγοι μηχανικοί εγγράφονται στα μητρώα της επιστημονικής ένωσης τεχνολογικής εκπαίδευσης μηχανικών (ΕΕΤΕΜ) και όχι στο ΤΕΕ.

Σε σχέση με την πρόσβαση στο επάγγελμα του μηχανικού αυτή εξασφαλίζεται κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις που ορίζονται με νομοθετικές διατάξεις. Πιο συγκεκριμένα ή απονομή του σχετικού επαγγελματικού δικαιώματος εξασφαλίζεται από την ύπαρξη των παρακάτω χαρακτηριστικών:

- Ακαδημαϊκό δίπλωμα από αναγνωρισμένο ΑΕΙ με το οποίο πιστοποιείται πενταετής διάρκεια σπουδών.
- Άδεια άσκησης του επαγγέλματος από το Τ.Ε.Ε. μετά από εξετάσεις (συνήθως προφορικές) σε αντικείμενα των σπουδών.
- Εγγραφή στο Τ.Ε.Ε. που συνεπάγεται υπαγωγή σε κανόνες δεοντολογίας και επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης τους

Σε σχέση με τα πτυχία που προέρχονται από την αλλοδαπή, το ΤΕΕ εγγράφει στα μητρώα του αποφοίτους πανεπιστημίων του εξωτερικού υπό την προϋπόθεση το ίδρυμα που έχει απονεμίσει τον τίτλο να είναι ομοταγές προς τα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Οι αμοιβές των μηχανικών καθορίζονται από το νόμο, τόσο για τα ιδιωτικά όσο και για τα δημόσια έργα. Οι αμοιβές γενικά αφορούν εκπόνηση μελετών και διενέργεια επιβλέψεων-παραλαβών και εκτιμήσεων συγκοινωνιακών, υδραυλικών και κτηριακών έργων καθώς και τοπογραφικών, κτηματογραφικών και χαρτογραφικών εργασιών. Τυπικά, αφετηρία του τρόπου υπολογισμού των αμοιβών των μηχανικών υπήρξε το Π.Δ. 696/1974 που σε πολλές περιπτώσεις καθορίζει τις ελάχιστες αμοιβές ως συνάρτηση πολλών μεταβλητών όπως η επιφάνεια του έργου, ο προϋπολογισμός του κ.α. Με το Π.Δ. 515/89 προβλέπεται ότι η κάθε χρόνο θα εκδίδεται υπουργική απόφαση για τη σύνταξη των συμβατικών προϋπολογισμών των ιδιωτικών οικοδομικών έργων στην οποία θα λαμβάνεται υπόψη η λεγόμενη Ενιαία Τιμή Αφετηρίας (ΕΤΑ) για όλη τη χώρα. Αυτή θα προέκυπτε από τον αριθμητικό μέσο όρο των τιμών αφετηρίας ανά περιφερειακό διαμέρισμα που θα ανακοινωνόταν κάθε χρόνο, πολλαπλασιασμένο επί κάποιο βασικό συντελεστή. Στην πράξη όμως αυτό που ισχύει είναι ότι, σύμφωνα και με την επιτροπή ανταγωνισμού (Δελτίο τύπου 26^{ης} Ιουλίου

2010), η ΕΤΑ καθορίζεται όχι από το κράτος αλλά από το ΤΕΕ το οποίο και έθεσε για το 2010 σαν ποσό βάσης τα 118 ευρώ ανά τετραγωνικό μέτρο (44 ευρώ ανά m^2 το 1989).

5.2 Οφέλη από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του μηχανικού-αρχιτέκτονα

Η απελευθέρωση του επαγγέλματος του μηχανικού-αρχιτέκτονα και η κατάργηση της και η κατάργηση της ελάχιστης αμοιβής που υφίσταται τώρα θα οδηγήσει σε αύξηση του ανταγωνισμού και μείωση των αμοιβών. Αν αναλογιστεί κανείς ότι η αμοιβή του αρχιτέκτονα και του πολιτικού μηχανικού αποτελεί ένα σημαντικό ποσοστό του συνολικού εξόδου κατασκευής, η κατάργηση της ελάχιστης αμοιβής θα μειώσει τις τιμές και θα ενισχύσει τη ζήτηση για νέες κατοικίες, ένας κλάδος που υπήρξε στυλοβάτης της ελληνικής ανάπτυξης την τελευταία δεκαετία. Επίσης, επειδή οι περισσότεροι μηχανικοί (56%) είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, θα είναι πιο δύσκολη η στρέβλωση του ανταγωνισμού, ενώ θα δώσει και κίνητρα για σύμπραξη μεταξύ τους.

Σε σχέση με τα φορολογικά έσοδα του κράτους, ο προβληματισμός που υφίσταται έγκειται στο ότι με την κατάργηση της ελάχιστης αμοιβής, ο μηχανικός μπορεί να εισπράττει και να δηλώνει στην εφορία ένα πολύ μικρό ποσό και να λαμβάνει το λοιπό που έχει διαπραγματευτεί με τον πελάτη χωρίς αυτό να εμφανίζεται επισήμως πουθενά. Το κράτος όμως μπορεί να αντιμετωπίσει την φοροδιαφυγή με μία πληθώρα άλλων μέσων χωρίς αυτά να έχουν άμεση επίπτωση στην λειτουργία μίας αγοράς (π.χ. τεκμήρια διαβίωσης).

5.3 Προτάσεις πολιτικής για την απελευθέρωση στο επάγγελμα του μηχανικού-αρχιτέκτονα

Η αλλαγή του υφιστάμενου καθεστώτος με κατάργηση των ρυθμίσεων που καθορίζουν ελάχιστες αμοιβές κρίνεται ως αναγκαία έτσι ώστε το επάγγελμα του μηχανικού να αποκτήσει ευελιξία και να υπάρξει μία αναγκαία αναδιάρθρωσή του με βάση τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης. Λαμβάνοντας υπόψη επίσης το γεγονός ότι σύμφωνα με το ΤΕΕ, το 56% των μηχανικών στην Ελλάδα είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε. είναι 15%), ο ανταγωνισμός μπορεί να πραγματοποιηθεί σε όρους και τιμής αλλά και ποιότητας. Οι νέοι μηχανικοί θα έχουν επίσης την ευκαιρία να τοποθετηθούν στην αγορά, να αποκτήσουν επαγγελματική πείρα και να "κτίσουν" σταδιακά τη φήμη τους που θα οδηγήσει και σε υψηλότερα μελλοντικά εισοδήματα. Η ισοπεδωτική προσκόλληση στην ελάχιστη αμοιβή ενέχει κινδύνους για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για παράδειγμα, σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας όπου η ζήτηση στον κατασκευαστικό τομέα είναι μειωμένη, δύο μηχανικοί που προσφέρουν υπηρεσίες διαφορετικής ποιότητας είναι δυνατό να εργαστούν με την ίδια ακριβώς αμοιβή, δίχως να είναι εμφανές στον καταναλωτή ποιος από τους δύο προσφέρει καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες. Τέλος, πρέπει να αναφερθούμε σε δύο ζητήματα τα οποία έχουν ανακύψει από την επιχειρηματολογία πολλών μηχανικών υπέρ της διατήρησης των ελαχίστων αμοιβών, αυτό της ποιότητας/ασφάλειας των έργων και τον φορολογικών εσόδων του κράτους. Ως προς την ασφάλεια των εκτελούμενων έργων, η οποιαδήποτε ευνομούμενη πολιτεία οφείλει με τους μηχανισμούς ελέγχου της να διασφαλίζει ένα ελάχιστο επίπεδο κοινωνικής προστασίας σε κάθε τομέα δραστηριότητας, συνεπώς και σε αυτόν του επαγγέλματος του μηχανικού. Είναι λοιπόν εύλογο η ασφάλεια των έργων να μην είναι συνάρτηση της διαπραγματεύσιμης τιμής μεταξύ του πολίτη και του μηχανικού. Ως προς την ποιότητα της εργασίας, όπως ήδη αναφέρθηκε, αυτή θα πρέπει να συνδεθεί (με τις όποιες ατέλειες ως προς την ασύμμετρη πληροφόρηση) με την ελεύθερη διακύμανση της αμοιβής του μηχανικού ώστε ένας πολίτης να είναι σε θέση να επιλέξει εν γνώσει του τη διαβάθμιση της ποιότητας ανάλογα με τις ανάγκες του και τον προϋπολογισμό του.

5.4 Ξένη εμπειρία σχετικά με το επάγγελμα του μηχανικού-αρχιτέκτονα

Και στις λοιπές χώρες της Ε.Ε. οι προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος του μηχανικού-αρχιτέκτονα συνδέονται με τα επαγγελματικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τους σχετικούς επαγγελματικούς συλλόγους στη βάση εξετάσεων ή (και) υποχρεωτικής περιόδου εκπαίδευσης-μαθητείας. Το είδος των εξετάσεων καθώς και το χρονικό διάστημα της μαθητείας καθορίζουν εν πολλοίς τον περιοριστικό βαθμό στην επαγγελματική δραστηριότητα που σημειωτέων είναι αρκετά υψηλός στην Αυστρία και τη Γερμανία.

6. Το επάγγελμα του φαρμακοποιού

6.1 Οι περιορισμοί στο επάγγελμα του φαρμακοποιού

Περιορισμοί στον τομέα διακίνησης των φαρμάκων:

1. Άδεια ασκήσεως επαγγέλματος (τυπικά προσόντα & εξετάσεις)
2. Προϋποθέσεις για την άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας
3. Πληθυσμιακοί περιορισμοί για τον αριθμό των φαρμακείων
4. Τα περιθώρια κέρδους των χονδρεμπόρων και των φαρμακοποιών ορίζονται από το κράτος

Σύμφωνα με σχετική μελέτη του ΚΕΠΕ (ΚΕΠΕ 2001), οι παρεμβάσεις του κράτους με τη μορφή προϋποθέσεων για την άσκηση του επαγγέλματος και τη λειτουργία φαρμακείου κρίνονται ως θετικές για τη διασφάλιση της προστασίας της δημόσιας υγείας. Επιπλέον, αυτού του είδους οι περιορισμοί δεν οδηγούν σε σημαντικές στρεβλώσεις στη λειτουργία της αγοράς. Ωστόσο, σύμφωνα με την ίδια μελέτη, η γραφειοκρατία που σχετίζεται με την αδειοδότηση θα μπορούσε να περιοριστεί.

Οι πληθυσμιακοί περιορισμοί κρίνεται ότι περιορίζουν τον ανταγωνισμό στον κλάδο της διακίνησης φαρμάκων καθώς και τις ευκαιρίες εργασίας των νέων φαρμακοποιών. Ο νόμος 3457/2006 ορίζει ως κριτήριο τη λειτουργία ενός φαρμακείου ανά 1500 κατοίκους (στην πράξη ισχύει περίπου ένα φαρμακείο ανά 1000, σύμφωνα με τον Πανελλήνιο Φαρμακευτικό Σύλλογο) για τα 11000 φαρμακεία που λειτουργούν στην Ελλάδα. Παρόλη την ύπαρξη των περιορισμών αυτών ο λόγος φαρμακείων ανά κάτοικο είναι ο μεγαλύτερος στην Ευρωζώνη (σύμφωνα με τα στοιχεία του Πανελλήνιου Φαρμακευτικού Συλλόγου τα οποία παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα, γεγονός που σχετίζεται και με τη δομή της φαρμακευτικής επιχείρησης στην Ελλάδα.

6.2 Οφέλη από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του φαρμακοποιού

Η άρση των πληθυσμιακών περιορισμών θα μπορούσε να έχει κατά συνέπεια τα παρακάτω αποτελέσματα:

1. Ανακατανομή των φαρμακείων με υψηλή συγκέντρωση στα αστικά κέντρα εις βάρος περισσότερο απομονωμένων περιοχών. Σημειώνεται ότι πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (1 Ιουνίου 2010) έκρινε θεμιτή την ύπαρξη πληθυσμιακών και γεωγραφικών περιορισμών που αποσκοπούν στην προστασία της δημόσιας υγείας.
2. Αύξηση του αριθμού των φαρμακείων με συνέπεια την πιθανή αύξηση της δαπάνης για φάρμακα, μέσω της αύξησης της προκλητής ζήτησης και της κατανάλωσης.

Αριθμός Φαρμακείων ανά 100.000 κατοίκους	
Δανία	4,6
Σουηδία	9,6
Ολλανδία	11,6
Αυστρία	14,7
Φιλανδία	15,3
Ηνωμένο Βασίλειο	20,0
Πορτογαλία	25,2
Γερμανία	26,1
Ιταλία	30,0
Ιρλανδία	35,1
Γαλλία	38,0
Ισπανία	47,5
Βέλγιο	49,0
Ελλάδα	94,2

6.3 Προτάσεις πολιτικής για την απελευθέρωση στο επάγγελμα του φαρμακοποιού

Τα σταθερά ποσοστά κέρδους των χονδρεμπόρων και φαρμακοποιών και η απαγόρευση εκπτώσεων στη λιανική τιμή των φαρμάκων κρίνεται ότι αποτελούν σημαντικές παρεμβάσεις που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό. Το περιθώριο κέρδους για τους φαρμακοποιούς είναι σήμερα 35% επί της χονδρικής τιμής, το οποίο αντιστοιχεί σε 23,8% επί της λιανικής τιμής. Η ρύθμιση της τιμής των φαρμάκων από το Κράτος αποτελεί κοινή πρακτική στις ανεπτυγμένες χώρες. Ωστόσο, με βάση τη μελέτη του ΚΕΠΕ κρίνεται ότι: πρώτον, τα ποσοστά κέρδους θα πρέπει να είναι αντικείμενο περιοδικής διαπραγμάτευσης, δεύτερον, ότι θα πρέπει να αρθεί η απαγόρευση εκπτώσεων και, τρίτον, ότι η υιοθέτηση ποσοστών κέρδους σε αντίστροφη κλίμακα (χαμηλότερα ποσοστά για τα ακριβότερα φάρμακα, υψηλότερα για τα φθηνότερα) μπορεί να έχει παρόμοια θετικά αποτελέσματα στη φαρμακευτική δαπάνη που είχε σε άλλες χώρες στις οποίες εφαρμόστηκε.

Συμπερασματικά, οι περιορισμοί που υφίστανται στον κλάδο της διακίνησης των φαρμάκων, παρεμποδίζουν αισθητά τον ανταγωνισμό και την είσοδο στο επάγγελμα. Αν και ο αριθμός των φαρμακείων είναι μεγάλος (και η αύξησή του δεν κρίνεται θετική για τη δημόσια δαπάνη) τα περισσότερα φαρμακεία αποτελούν μικρές ιδιόκτητες επιχειρήσεις με εξασφαλισμένη ζήτηση που απασχολούν ελάχιστο προσωπικό εκτός του ιδιοκτήτη. Η άρση των εμποδίων στη σύσταση νέων φαρμακείων και στη χορήγηση φαρμάκων από επιχειρήσεις που δεν είναι φαρμακεία, θα πρέπει ωστόσο να λάβει υπόψη τις επιπτώσεις στον κρατικό προϋπολογισμό. Από την άλλη, η μείωση του περιθωρίου κέρδους κρίνεται σκόπιμη αλλά προσκρούει στην αναποτελεσματικότητα των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης σε ότι αφορά την κάλυψη των υποχρεώσεών τους προς τα φαρμακεία. Η συμπίεση του περιθωρίου κέρδους με συνδυασμό με τα σημαντικά χρέη που συγκεντρώνουν τα ασφαλιστικά ταμεία για την εκτέλεση συνταγών είναι πιθανό να οδηγήσουν σε προβλήματα

βιωσιμότητας για έναν αριθμό φαρμακείων. Κατά συνέπεια, οι ρυθμίσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς φαρμάκων θα πρέπει να αντιμετωπίσουν και τις διαχειριστικές δυσχέρειες που παρουσιάζονται στην κάλυψη των δαπανών για φάρμακα από τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης.

7. Το επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή

7.1 Οι περιορισμοί στο επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή

Το Σώμα Ορκωτών Εκτιμητών (ΣΟΕ) είναι ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Δεν ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα αλλά εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομικών. Ιδρύθηκε με το άρθρο 15 του Ν. 820/1978 με σκοπό την εκτίμηση της αγοραίας αξίας των παρακάτω περιουσιακών στοιχείων, εφόσον αυτά αποτελούν αντικείμενο φορολογίας: των ακινήτων καθώς και εμπορευμάτων σε αυτά δικαιωμάτων, των μη εισηγμένων στο Χρηματιστήριο μετοχών και των λοιπών τίτλων, κινητών αξιών ανωνύμων εταιρειών, ή συμμετοχών σε εταιρείες ή συνεταιρισμούς και τέλος αντικειμένων μεγάλης αξίας, όπως έργων τέχνης, συλλογών κ.λπ. Η ίδρυση του ΣΟΕ απέβλεπε στο να αμβλυνθούν οι τριβές και οι αντιδικίες πολιτών και Δημοσίου, οι οποίες συχνά παρατηρούνταν από ελλυτείες ή υπερβολικές εκτιμήσεις της αγοραίας αξίας των ακινήτων από τα φοροτεχνικά όργανα, οι οποίες είχαν ως συνέπεια εύλογα παράπονα των φορολογουμένων και προσφυγές στα διοικητικά δικαστήρια.

Υπόχρεοι στον έλεγχο του ΣΟΕ

Υποχρεωτικά σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 22, Ν. 2753/1999 προσφεύγουν στις υπηρεσίες του ΣΟΕ το Δημόσιο, τα ΝΠΔΔ, οι Οργανισμοί και οι επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα και κληροδοτήματα, οι Ανώνυμες Εταιρείες Επενδύσεων σε Ακίνητη Περιουσία, κ.ά. Επιπρόσθετα, ο οποιοσδήποτε μπορεί για οποιονδήποτε λόγο να ζητήσει από το ΣΟΕ την εκτίμηση της αγοραίας αξίας των στοιχείων αυτών.

Σύνθεση ΣΟΕ- Εξέλιξη προσωπικού

Μέλη του ΣΟΕ είναι οι ορκωτοί εκτιμητές και οι βοηθοί ορκωτοί εκτιμητές.¹ Ο αριθμός των ορκωτών εκτιμητών και βοηθών ορκωτών εκτιμητών ορίζεται στους 30. Το ΣΟΕ έχει επίσης τη δυνατότητα πρόσληψης εμπειρογνομόνων εκτιμητών. Οι εργαζόμενοι έχουν σύμβαση αποκλειστική και αορίστου χρόνου. Διοικείται από επταμελές Εποπτικό Συμβούλιο το οποίο διορίζεται από την εκάστοτε κυβέρνηση.

Για το διορισμό στη θέση του βοηθού ορκωτού εκτιμητή απαιτούνται :

α) την Ελληνική Ιθαγένεια. Αλλογενής, που απόκτησε την Ελληνική Ιθαγένεια, δεν μπορεί να διοριστεί Βοηθός Ορκωτός Εκτιμητής, πριν από τη συμπλήρωση πέντε ετών από τότε που την απέκτησε.

β) Οι άνδρες να έχουν εκπληρώσει τη στρατιωτική τους υποχρέωση ή να έχουν νόμιμα απαλλαγεί από αυτή.

γ) Να έχουν υγεία και αρτιμέλεια.

¹ Στο παρελθόν υπήρχαν και βοηθοί ορκωτοί εκτιμητές Α Τάξεως αλλά η βαθμίδα αυτή έχει πια καταργηθεί.

- δ) Προσήκον ήθος και ανεπίληπτο δημόσιο και ιδιωτικό βίο.
- ε) Πτυχίο Ανωτάτης Σχολής της ημεδαπής ή της αλλοδαπής για τη ζητούμενη ειδικότητα.
- στ) Τετραετή εμπειρία σχετική με το έργο του Εκτιμητή ή προϋπηρεσία στο Δημόσιο.
- ζ) Καλή γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας εκ των χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- η) Καλή γνώση χρήσης Η/Υ.

Το Εποπτικό Συμβούλιο κάνει μια πρώτη επιλογή με βάση τα κατατεθέντα δικαιολογητικά και κατόπιν επιλέγει τους επιτυχόντες βάσει συνεντεύξεων. Μετά από έξη χρόνια ευδόκιμης υπηρεσίας οι βοηθοί ορκωτοί προάγονται σε ορκωτοί με απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου.

Αμοιβές

Η δαπάνη εκτίμησης καθορίζεται ως ποσοστό της αξίας που προσδιορίζεται με την έκθεση εκτίμησης του ΣΟΕ και όχι κατώτερο των 350 ευρώ (ΦΕΚ 941Β/24-07-2002).

7.2 Οφέλη από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή

Η απελευθέρωση του επαγγέλματος του ορκωτού εκτιμητή θα επιφέρει μία αύξηση του αριθμού των ορκωτών εκτιμητών, καθώς θα καταργηθεί το ανώτατο όριο, με αποτέλεσμα την πιο ταχεία διεκπεραίωση των υποθέσεων των πολιτών. Αυτό θα έχει και επίπτωση στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, καθώς θα υπάρχει λιγότερος φόρτος εργασίας για κάθε ορκωτό ελεγκτή.

Αναφορικά με την απελευθέρωση των τιμών, εξαιτίας του γεγονότος ότι ορίζονται από το ΣΟΕ και εξαιτίας του μικρού πλήθους των ορκωτών εκτιμητών, δεν προβλέπονται σημαντικά οφέλη από μείωση αμοιβών. Ο ανταγωνισμός των τιμών πιθανότητα να έχει συνέπεια στην ποιότητα, καθώς οι ιδιώτες θα προτιμούν εκείνους τους ορκωτούς εκτιμητές που θα προβαίνουν σε εκτίμηση που να εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντά τους, δημιουργώντας ζημία στο Δημόσιο.

7.3 Προτάσεις πολιτικής για την απελευθέρωση στο επάγγελμα του ορκωτού εκτιμητή

Το ΣΟΕ λειτουργεί το τελευταίο χρονικό διάστημα με λιγότερο από 30 εκτιμητές. Παρουσιάζεται έλλειμμα βοηθών ορκωτών το οποίο καλύπτεται στη πράξη με τη πρόσληψη εμπειρογνομώνων. Ο Γενικός Διευθυντής του ΣΟΕ θεωρεί πως το ανώτατο αυτό όριο δεν είναι δεσμευτικό όσον αφορά τις υπάρχουσες υποχρεώσεις του Σώματος.

Η απελευθέρωση του επαγγέλματος των Ορκωτών Εκτιμητών θα πρέπει να έχει σαν κορωνίδα τη διαδικασία επιλογής αυτών. Είναι αναγκαία η υιοθέτηση περισσότερο αντικειμενικών και διαφανών διαδικασιών. Η επιλογή θα πρέπει ίσως να γίνεται βάσει εξετάσεων τις οποίες θα επιβλέπει επιτροπή ανεξάρτητη του Εποπτικού Συμβουλίου του ΣΟΕ (διορισμένου από την εκάστοτε κυβέρνηση) αλλά με την συμμετοχή ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων, ακαδημαϊκών κ.λ.π.

Η μοναδικότητα του Σώματος δεν είναι σπάνια στη διεθνή πρακτική και αποσκοπεί στη διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου. Παρόλα αυτά, η επιλογή των μελών του ΣΟΕ από αρχές ανεξάρτητες της επιρροής της εκάστοτε κυβέρνησης θα ήταν αντίβαρο της μοναδικότητας του Σώματος και θα διασφάλιζε τα συμφέροντα των πολιτών. Για τον ίδιο σκοπό θα βοηθούσε και το άνοιγμα του επαγγέλματος σε ιδιωτικές επιχειρήσεις (εγχώριες ή αλλοδαπές) με επιπρόσθετο όφελος την είσοδο τεχνογνωσίας στον κλάδο.

Τέλος, η τιμολογιακή πολιτική θα πρέπει να επανεξεταστεί καθώς προβλέπονται ελάχιστες αμοιβές και αμοιβές ως ποσοστό της εκτιμώμενης αξίας.

8. Το επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή

8.1 Οι περιορισμοί στο επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ) λειτουργεί με τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου του οποίου το νομοθετικό πλαίσιο περιγράφεται στο Π.Δ. 226/1992. Η σύσταση και λειτουργία του ΣΟΕΛ αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, ανεξαρτήτως της νομικής τους μορφής (ιδρύματος, εταιρείας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου).

Υπόχρεοι στον έλεγχο του ΣΟΕΛ

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές είναι αποκλειστικώς αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης και των οικονομικών καταστάσεων:

- α) Των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των ΟΤΑ.
- β) Των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το κράτος ή απολαύουν ιδιαιτέρων προνομίων, βάσει ειδικής διατάξεως νόμου ή κατ'εξουσιοδότηση τούτου.
- γ) Των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρειών επενδύσεων - χαρτοφυλακίου, των εταιρειών διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, των εταιρειών χρηματοδοτικών μισθώσεων και των ενώσεων συνεταιριστικών οργανώσεων.
- δ) Των ανωνύμων εταιρειών, εταιρειών περιορισμένης ευθύνης, των ετερορρύθμων κατά μετοχές εταιρειών, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 42 α του Κ.Ν. 2190/1920, και των κοινοπραξιών αυτών.
- ε) Των ενοποιημένων λογαριασμών (οικονομικών καταστάσεων) του άρθρου 100 παρ. 1 του Κ.Ν 2190/1920 των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.
- στ) Των ανωνύμων εταιρειών, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο, καθώς και των ανωνύμων εταιρειών των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο, εν λόγω ή εν μέρει, έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή.
- ζ) Των εταιρειών ή οργανισμών ή και δραστηριοτήτων γενικά που με βάση διατάξεις νόμου υπάγονται στον υποχρεωτικό έλεγχο Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

Σύνθεση ΣΟΕΛ- Εξέλιξη προσωπικού

Μέλη του ΣΟΕΛ είναι οι Ορκωτοί Ελεγκτές². Το ΣΟΕΛ διοικείται από επταμελές Εποπτικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση αυτού. Για τη χορήγηση άδειας νόμιμου ελεγκτή σύμφωνα με το άρθρο 3 του ν.3693/2008 θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά στο πρόσωπο του υποψηφίου οι εξής προϋποθέσεις:

² Στο παρελθόν, τα μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ διακρίνονταν σε Ορκωτούς Ελεγκτές, Επίκουρους Ορκωτούς Ελεγκτές, Δόκιμους Ορκωτούς Ελεγκτές και Ασκούμενους Ορκωτούς Ελεγκτές.

α) Επιτυχής ολοκλήρωση του θεσπισμένου βαθμού εκπαίδευσης (δευτεροβάθμια) για την εισαγωγή σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης.

β) Επιτυχής ολοκλήρωση των επαγγελματικών εξετάσεων κατά τα άρθρα 7 έως 9 του ν.3693/2008 ή των ειδικών επαγγελματικών εξετάσεων κατά το άρθρο 12 του ν.3693/2008, κατά τους ειδικότερους ορισμούς της Κανονιστικής Πράξης υπ' αριθμ. 0001/09 (υπ' αριθμ. 29580/940/2009 Υπουργική Απόφαση, ΦΕΚ 1245/24.6.2009).

γ) Συμπλήρωση τριετούς πρακτικής άσκησης, εφόσον είναι πτυχιούχος ΑΕΙ ή ΤΕΙ και εξαετούς στις λουπές περιπτώσεις. Τα δύο τουλάχιστον έτη της άσκησης πραγματοποιούνται υπό την εποπτεία νόμιμου ελεγκτή που έχει λάβει επαγγελματική άδεια σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η επάρκεια του περιεχομένου της πρακτικής άσκησης, καθώς και η επάρκεια της εποπτείας των προσώπων που αναλαμβάνουν την εποπτεία των ασκουμένων κρίνεται από την «Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων».

δ) Συνδρομή των απαιτούμενων κριτηρίων εντιμότητας κατά το άρθρο 4 του ν.3693/2008.

Όταν δικαιούχος της άδειας είναι ελεγκτικό γραφείο απαιτείται επιπρόσθετα η συνδρομή των προϋποθέσεων της παραγράφου 4 του άρθρου 3 του ν.3693/2008.

Νόμιμοι ελεγκτές που έχουν λάβει επαγγελματική άδεια σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης λαμβάνουν επαγγελματική άδεια στην Ελλάδα, εφόσον συμμετάσχουν επιτυχώς στις ειδικές επαγγελματικές εξετάσεις του άρθρου 12 του ν.3693/2008. Έτσι, οι υποψήφιοι που έχουν περατώσει τις επαγγελματικές εξετάσεις του Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) της Μεγάλης Βρετανίας και ορισμένων άλλων φορέων θεωρούνται ότι έχουν πλέον περατώσει το σύνολο των επαγγελματικών εξετάσεων του άρθρου 12 του ν. 3693/2008, με εξαίρεση τα γενικά και ειδικά θέματα Ελληνικού Δικαίου.

Σύμφωνα με το Ν. 3693/2008, οι επαγγελματικές εξετάσεις τελούν υπό την εποπτεία και τον έλεγχο της Ε.Λ.Τ.Ε. (ΝΠΔΔ εποπτευόμενο από τον Υπουργό Οικονομικών), ενώ η οργάνωση και η εκτέλεση τους ανατίθεται στο ΣΟΕΛ και διέπεται από τις σχετικές διατάξεις του Κανονισμού Εξετάσεων του εν λόγω φορέα.³ Στο πλαίσιο αυτό όλες οι πράξεις του ΣΟΕΛ υποβάλλονται στην Ε.Λ.Τ.Ε, η οποία ασκεί έλεγχο νομιμότητας.

Αμοιβές

Με γενικές ή ειδικές αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου, καθορίζονται ετησίως οι ελάχιστες ώρες πραγματοποίησης του τακτικού ελέγχου της κάθε μονάδας ή κατηγορίας μονάδων. Οι κατά τα ανωτέρω προσδιοριζόμενες ώρες, καθώς και το ελάχιστο μέσο ενιαίο ωρομίσθιο, που ισχύει κάθε φορά για την απασχόληση του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή και του βοηθητικού ελεγκτικού προσωπικού του, βρίσκονται στη διάθεση των εταιρειών ή κοινοπραξιών ελεγκτών. Η αμοιβή του συγκεκριμένου ελέγχου δεν υπερβαίνει το ένα δέκατο του συνόλου των εσόδων που πραγματοποίησε η εκλεγόμενη εταιρεία ή κοινοπραξία κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δωδεκάμηνης διαχειριστικής χρήσης

³ Σύμφωνα με την Κανονιστική Πράξη του Ιουνίου του 2009, οι εξετάσεις διενεργούνται από πενταμελή Εξεταστική Επιτροπή, η οποία συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, ύστερα από εισήγηση του Δ.Σ της Ε.Λ.Τ.Ε. Αποτελείται από δύο μέλη Δ.Ε.Π Α.Ε.Ι, το ένα εκ των οποίων ορίζεται ως Πρόεδρος, στο γνωστό πεδίο της λογιστικής ή της ελεγκτικής και από τρία μέλη του ΣΟΕΛ. Η θητεία, οι αμοιβές και τα καθήκοντα των μελών της Εξεταστικής Επιτροπής, καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

8.2 Οφέλη από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή- λογιστή

Το κόστος της αμοιβής ενός ορκωτού ελεγκτή λογιστή μπορεί να είναι αρκετά σημαντικό, ιδιαίτερα για εταιρίες με χαμηλό κύκλο εργασιών. Η ύπαρξη ελάχιστων ωρών πραγματοποίησης του τακτικού ελέγχου και το ελάχιστο μέσο ενιαίο ωρομίσθιο μπορεί να αποτελούν δυσβάστακτο κόστος για μικρές εταιρίες που μπορούν να ελεγχθούν πιο εύκολα. Αν οι ώρες ελέγχου είναι αναλογικές με το μέγεθός της επιχείρησης, θα μειωθεί το κόστος του ελέγχου.

Επίσης, η απελευθέρωση των τιμών μπορεί να επιφέρει σημαντικές μειώσεις δεδομένου ότι καταργούνται τα εμπόδια εισόδου. Η ποιότητα του ελέγχου μπορεί να εξασφαλιστεί μέσω της ευθύνης και των πιο αυστηρών ποινών σε περίπτωση εσφαλμένων ελέγχων. Αντίθετα η απελευθέρωση των τιμών θα βοηθήσει τους νεότερους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές, μιας και θα μπορούν να χρεώνουν χαμηλότερες τιμές σε σχέση με τους πιο έμπειρους συναδέλφους τους.

8.3 Προτάσεις πολιτικής για την απελευθέρωση στο επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή

Οι πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις έχουν οδηγήσει σε διευρυμένη εκλεξιμότητα (αποδοχής των μελών του ACCA κ.α. και εκλεξιμότητα αποφοίτων όλων των ΑΕΙ-ΤΕΙ και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) και άρα στην αύξηση του ανταγωνισμού στο επάγγελμα των ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Επιπρόσθετα, έχει ενισχυθεί ο ρόλος του κράτους σχετικά με τις επαγγελματικές εξετάσεις, αν και αυτές δεν έχουν πλήρως ανεξαρτητοποιηθεί από τις ελεγκτικές εταιρίες. Αντίθετα, η ύπαρξη ελάχιστων ωρών πραγματοποίησης του τακτικού ελέγχου και το ελάχιστο μέσο ενιαίο ωρομίσθιο αποτελούν μια μορφή μειωμένου ανταγωνισμού. Το ΣΟΕΛ θεωρεί κάτι τέτοιο απαραίτητο προκειμένου να διασφαλίζεται η ποιότητα της παροχής υπηρεσιών και ειδικά επειδή το διακύβευμα των ελέγχων σχετίζεται με το δημόσιο συμφέρον. Παρόλα αυτά είναι αρκετές οι χώρες που δεν διαθέτουν θεσμοθετημένες ελάχιστες αμοιβές (εξάλλου, η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση έδειξε πως η ποιότητα των υπηρεσιών είναι ένα θέμα αρκετά πολύπλοκο και οι ελάχιστες αμοιβές αποτελούν κάθε άλλο παρά μείζονα ασφαλιστική δικλείδα).

9. Το επάγγελμα του δικηγόρου

9.1 Οι περιορισμοί στο επάγγελμα του δικηγόρου

Α. Προϋποθέσεις για την απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος:

- Η άδεια επαγγέλματος αποκτάται μετά από εξετάσεις που διεξάγονται στην έδρα του Εφετείου του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου της περιφέρειας του επαγγέλματος και κατόπιν της ολοκλήρωσης 18μηνης περιόδου άσκησης. Η άσκηση βεβαιούται από Δικηγόρο/Δικηγορική Εταιρία της σχετικής περιφέρειας Αρείου Πάγου ή Εφετείου ή από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους. Για την συμμετοχή στις εξετάσεις απαιτείται πτυχίο Νομικής ελληνικού ή Πανεπιστημίου της αλλοδαπής (ολοκληρωμένη διαδικασία αναγνώρισης του πτυχίου ως ισοτίμου και αντιστοίχου με πτυχίο ημεδαπών Πανεπιστημίων),
- ελληνική ιθαγένεια ή ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της Ε.Ε. (με τα Π.Δ. 52/93 και ΠΔ 152/2000 ενσωματώθηκαν αντίστοιχα οι Οδηγίες 89/48/ΕΚ και 98/5 ΕΚ για την αναγνώριση διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα από δικηγόρους που απέκτησαν άδεια άσκησης σε άλλο κράτος μέλος.) Ο Κώδικας Δικηγόρων προβλέπει ειδική διαδικασία για διορισμό ως δικηγόρων πτυχιούχων που είναι Έλληνες το γένος, αλλά άνευ Ελληνικής ιθαγένειας.

Δεν υπάρχει περιορισμός στον αριθμό των επιτυχόντων στις ως άνω εξετάσεις. Οι επιτυχόντες διορίζονται ως δικηγόροι στην περιφέρεια του Πρωτοδικείου του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου. Η σχετική απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Σήμερα το δικηγορικό σώμα στην Ελλάδα απαρτίζεται από 45.000 δικηγόρους, οι οποίοι αποτελούν μέλη 63 Δικηγορικών Συλλόγων, όσα δηλαδή είναι τα Πρωτοδικεία της χώρας. Η αντιστοιχία είναι περίπου ένας δικηγόρος προς 220 κατοίκους. Οι δικηγορικές υπηρεσίες υπάγονται, μεταξύ άλλων, στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3844/2010 (ΦΕΚ 63/Α'/3.5.2010) που θέσπισε γενικές διατάξεις για διευκόλυνση της ελευθερίας εγκατάστασης των παρόχων υπηρεσιών και για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά (προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2006/123 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά).

Β. Περιορισμοί στην άσκηση του επαγγέλματος :

Εδαφικοί περιορισμοί :

- Ο δικηγόρος έχει τοπική αρμοδιότητα⁴ και αποκλειστική επαγγελματική δικηγορική έδρα. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να δραστηριοποιηθεί στα δικαστήρια της περιφέρειας, όπου βρίσκεται ο Δικηγορικός Σύλλογος του οποίου είναι μέλος. Ωστόσο μπορεί να αναλάβει και υποθέσεις, που θα εκδικαστούν σε άλλη περιφέρεια, αρκεί να παρίσταται συνάδελφος του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου. Προβλέπονται εξαιρέσεις στους κανόνες τοπικής αρμοδιότητας για ποινικές υποθέσεις, (ως τέτοιων νοούμενων αναλογικά και των διοικητικών υποθέσεων ποινικής φύσεως) καθώς και επιμέρους ρυθμίσεις για μεμονωμένους Δικηγορικούς Συλλόγους. Η εγγραφή σε Δικηγορικό Σύλλογο διαφορετικής περιφέρειας σε μεταγενέστερο στάδιο προϋποθέτει προηγούμενη έγκριση του σχετικού Συλλόγου, η οποία σε πολλές περιπτώσεις παρέχεται με δυσκολία προκειμένου να περιορίζεται ο αριθμός των μελών του.

Αμοιβές :

Σημειώνεται κατ' αρχάς ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ένα ενιαίο σύστημα ορισμού ελάχιστων αμοιβών αλλά η αμοιβή των δικηγόρων για τις υπηρεσίες που παρέχουν πραγματοποιείται με τους ακόλουθους τρόπους: α) εργολαβική αμοιβή συναρτούμενη με την έκβαση της δίκης, β) πάγια αντιμισθία, γ) ποσοστό επί του αντικειμένου της δίκης και δ) αμοιβής εκφρασμένης σε απόλυτες τιμές.

Εν τούτοις, είναι υποχρεωτική η παράσταση δικηγόρου κατά την υπογραφή καταστατικών (συμβολαιογραφικά έγγραφα) για τη σύσταση ανωνύμων εταιριών και εταιριών περιορισμένης ευθύνης – η σχετική αμοιβή είναι προκαθορισμένη και προκαταβάλλεται.

Επιπλέον είναι υποχρεωτική η παράσταση δικηγόρου κατά την κατάρτιση συμβολαιογραφικών πράξεων αγοραπωλησίας ακινήτων αντικειμενικής αξίας άνω των 30.000 ευρώ (για τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών). Η σχετική προκαθορισμένη αμοιβή (1% επί της αντικειμενικής αξίας από 30.000 έως 44.000 ευρώ και ποσοστό 0,5% για ανώτερα ποσά που βαίνει μειούμενο όσο αυξάνεται η αντικειμενική αξία) καταβάλλεται πριν την υπογραφή της συμβολαιογραφικής πράξης. Η καταβολή της αμοιβής είναι αναγκαία για την εγκυρότητα του συμβολαίου και αποδεικνύεται με την προσκόμιση του σχετικού γραμματίου προείσπραξης.

⁴ Η τοπική αρμοδιότητα λειτουργούσε ιστορικά ως κίνητρο για την εγκατάσταση δικηγόρων σε λιγότερο προνομιούχες και απομονωμένες περιοχές.

- Τέλος τα ελάχιστα όρια αμοιβών⁵ του δικηγόρου για δικαστικές ενέργειες (γραμμάτια προείσπραξης) είναι προκαθορισμένα με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.⁶ Η οριζόμενη ελάχιστη αμοιβή προεισπράττεται από τον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο με την έκδοση τετραπλότυπου γραμματίου. Οι Δικηγορικοί Σύλλογοι υποχρεούνται να ενεργούν παρακράτηση φόρου εισοδήματος με συντελεστή 15% την οποία αποδίδουν στο Υπουργείο Οικονομικών. Επίσης οι Δικηγορικοί Σύλλογοι δύνανται να παρακρατούν ποσοστό 10% ή 12% (στην Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη), που εν μέρει παρακρατούν ως ίδιο έσοδο και εν μέρει αποδίδουν στους ασφαλιστικούς φορείς των μελών τους. Μετά την αφαίρεση των ανωτέρω ποσοστών το υπόλοιπο ποσό της αμοιβής αποδίδεται στον δικαιούχο δικηγόρο. Μετά την εισαγωγή του Ν. 3842/2010 και κατ' εφαρμογή της ΠΟΛ. 1100/2010, στον Φ.Π.Α. υπάγεται επίσης το συνολικό ποσό που προεισπράττεται από τους Δικηγορικούς Συλλόγους.

Διαφήμιση :

Ο Κώδικας Δικηγόρων δεν περιέχει διάταξη που να απαγορεύει τη διαφήμιση. Ωστόσο οι Κώδικες Δεοντολογίας των Δικηγορικών Συλλόγων απαγόρευαν απόλυτα τη διαφήμιση. Πάντως οι περισσότεροι Σύλλογοι (ΔΣΑ, ΔΣΘ, ΔΣΠ) με οδηγό τον αντίστοιχο Κώδικα Δεοντολογίας του CCBE (Συμβουλίου των Δικηγορικών Συλλόγων της Ε.Ε.) έχουν τροποποιήσει τους αντίστοιχους κώδικές τους επιτρέποντας την εμπορική επικοινωνία του δικηγόρου, χωρίς να παραβιάζονται οι θεμελιώδεις αρχές του δικηγορικού λειτουργήματος. Επισημαίνεται επίσης ότι περαιτέρω χαλάρωση αυτής της απαγόρευσης έχει επέλθει μέσω της δημιουργίας ιστοσελίδων ιδίως από δικηγορικές εταιρίες (η σύσταση των οποίων επιτρέπεται βάσει του Π.Δ. 518/89 περί σύστασης αστικής επαγγελματικής εταιρίας) και της σταδιακής αξιοποίησης των δυνατοτήτων του Διαδικτύου.

Λοιποί περιορισμοί :

- απαγορεύεται η σύσταση κεφαλαιουχικών δικηγορικών εταιριών. Η απαγόρευση αποσκοπεί στην αποτροπή της διείσδυσης μεγάλων κεφαλαιουχικών συμφερόντων στην άσκηση της δικηγορίας που παραδοσιακά στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την ευρεία διασπορά των δικηγόρων και τη στενή σχέση προσωπικής εμπιστοσύνης του δικηγόρου με τον εντολέα του. Επίσης στοχεύει στην αποτροπή του κινδύνου δημιουργίας μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών καταστάσεων.

⁵ το μέσο κόστος της κάθε διαδικασίας είναι 350 ευρώ ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου, 567 ευρώ ενώπιον του Εφετείου και 1399 ευρώ ενώπιον του Αρείου Πάγου

⁶ Αιτιολογημένη Γνώμη της Ε. Επιτροπής κατά της Ελλάδας για τον καθορισμό δεσμευτικών πινάκων ελάχιστων αμοιβών για τις δραστηριότητες των δικηγόρων : Με διαδικασία που χρονολογείται από το 2008 η Ε. Επιτροπή εγκαλεί την Ελλάδα για παράβαση των άρθρων της Σ.Λ.Ε.Ε, διότι με τον καθορισμό ελαχίστων ορίων δικηγορικών αμοιβών παρεμποδίζει ή άλλως καθιστά λιγότερο ελκυστική την εγκατάσταση στην Ελλάδα δικηγόρου εγκατεστημένου σε άλλο κράτος μέλος και φαλκιδεύει τον ελεύθερο ανταγωνισμό, εμποδίζοντας αυτόν να παρέχει τις υπηρεσίες του με χαμηλότερες (των ελαχίστων ορίων) τιμές.. Επιπλέον θεωρεί ότι η πρακτική αυτή αποθαρρύνει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στην Ελλάδα (σε μη μόνιμη βάση) δικηγόρου, άλλου κράτους μέρους επιπρόσθετα, διότι επιβάλλει σ' αυτόν επιβαρύνσεις (παρακρατήσεις εισφορών υπέρ των ασφαλιστικών ταμείων και παρακρατήσεις υπέρ του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου), από τις οποίες αυτός δεν επωφελείται, ενώ είναι νομίμως εγγεγραμμένος στο κράτος μέλος καταγωγής του (διπλές εισφορές). Σύμφωνα με την Ε. Επιτροπή μόνος συμβατός με το Κοινοτικό Δίκαιο τρόπος καθορισμού της δικηγορικής αμοιβής είναι ο συμβατικός και δεν συντρέχει κανένας επιτακτικός λόγος δημοσίου συμφέροντος, που να δικαιολογεί τον νομοθετικό και κανονιστικό καθορισμό ελάχιστων ορίων δικηγορικών αμοιβών.

- αντίστοιχα δεν επιτρέπεται η σύσταση κεφαλαιουχικών πολυεπαγγελματικών εταιριών. Η απαγόρευση της μορφής αυτής αποσκοπεί στην αποτροπή σύγκρουσης συμφερόντων των εντολέων του δικηγόρου με πελάτες άλλων τομέων της εταιρίας και στη διασφάλιση της αυστηρής τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου (σχετική νομολογία ΔΕΚ που δέχεται ότι η απαγόρευση της μορφής αυτής δεν αντίκειται στο Κοινοτικό Δίκαιο- C-309/99). Σχετικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με το Ν. 3844/2010 (ενσωμάτωση της Οδηγίας των Υπηρεσιών), τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα μπορεί να υπόκεινται σε περιορισμούς αναφορικά με την ίδρυση πολυεπαγγελματικών εταιρειών (νομοθετική εξουσιοδότηση που θα καθορίζει τις δραστηριότητες στις οποίες επιτρέπεται αυτή η μορφή εταιριών παρέχεται με Π.Δ. που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Οικονομικών και του αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργού (Δικαιοσύνης).

9.2 Επιπτώσεις από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του δικηγόρου

Η υποχρεωτική παράσταση (και ανάλογη ελάχιστη αμοιβή) δικηγόρου Δικηγορικού Συλλόγου για δραστηριοποίηση σε διαφορετική περιφέρεια από αυτή της έδρας του δικηγόρου, αφενός αυξάνει το τελικό συνολικό κόστος των παρεχόμενων δικηγορικών υπηρεσιών και αφετέρου δημιουργεί νόθευση στον ελεύθερο ανταγωνισμό. Η κατάργηση των εδαφικών περιορισμών αναμένεται να οδηγήσει σε σχετική μείωση του τελικού κόστους ενώ τυγχάνει της υποστήριξης των Προέδρων των μεγάλων Δικηγορικών Συλλόγων (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Πειραιά).

Η άρση αυτού του περιορισμού θα επιτρέψει επίσης τη δυνατότητα διατήρησης δεύτερης έδρας στην περιφέρεια διαφορετικού συλλόγου από την έδρα του συλλόγου στον οποίο ο δικηγόρος ή η δικηγορική εταιρία ανήκει. Επιπλέον η κατάργηση του υποχρεωτικού χαρακτήρα της αμοιβής, προκαθορισμένης βάσει ποσοστού, των δικηγόρων αμφοτέρων των αντισυμβαλλομένων σε συμβολαιογραφικές πράξεις μεταβίβασης ακινήτων αναμένεται να μειώσει το συνολικό κόστος της συναλλαγής. Είναι χαρακτηριστικό ότι το κόστος των νομικών υπηρεσιών ποικίλλει ακόμα και μεταξύ κρατών μελών της Ε.Ε. που έχουν παρόμοια νομικά συστήματα. Επί παραδείγματι για συναλλαγή ύψους 250.000 ευρώ καταβάλλονται σε απόλυτες τιμές τα ακόλουθα ποσά :

- κάτω των 1.000.ευρώ: Φινλανδία, Σουηδία, Τσεχία
- από 1000 ως 1.500 ευρώ : Ισπανία, Σλοβενία, Κάτω Χώρες, Αγγλία, Πολωνία
- από 1.500 ως 2.000 ευρώ : Γερμανία, Σκωτία, Αυστρία,
- από 2.000 ως 3.000 ευρώ: Ιρλανδία, Δανία, Ουγγαρία
- από 3.000 ως 4.000 ευρώ : Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία
- άνω των 6.000 ευρώ : Ελλάδα (με την υποχρεωτική σύμπραξη των δικηγόρων αμφοτέρων των μερών και τη συμβολαιογραφική αμοιβή)

Περαιτέρω η κατάργηση των δεσμευτικών ελάχιστων αμοιβών αναμένεται να έχει ευεργετικά αποτελέσματα στον ανταγωνισμό και να βελτιώσει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Υπενθυμίζεται ότι κατά την πάγια θέση της Ε.Ε. ο καθορισμός ελάχιστων ή ανώτατων αμοιβών αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για την εσωτερική αγορά, καθότι στερεί από τους παρόχους υπηρεσιών τη δυνατότητα ανταγωνισμού ως προς τις τιμές ή την ποιότητα. Το στοιχείο αυτό αποτελεί ουσιώδες εργαλείο κάθε οικονομικής δραστηριότητας και μπορεί να καταστήσει λιγότερο συμφέρουσα την εγκατάσταση εθνικών ή κοινοτικών παρόχων υπηρεσιών σε ένα κράτος μέλος.

Από την άλλη πλευρά, στην αγορά εργασίας η πλήρης άρση των εμποδίων αναμένεται ότι θα ασκήσει πιέσεις σε δικηγόρους με περιορισμένη ύλη (ιδιαίτερα στην επαρχία, λόγω της αναμενόμενης δημιουργίας γραφείων και εταιρειών εκεί από μεγάλους δικηγόρους των μεγάλων αστικών κέντρων). Σε κάθε περίπτωση ο ανταγωνισμός προβλέπεται ότι θα προέρχεται κυρίως από Έλληνες δικηγόρους και όχι από αλλοδαπούς - ο αριθμός των αλλοδαπών δικηγόρων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σήμερα είναι περιορισμένος (κυρίως στο ναυτιλιακό τομέα).

9.3 Προτάσεις πολιτικής για την απελευθέρωση στο επάγγελμα του δικηγόρου

Η άρση των γεωγραφικών περιορισμών προαπαιτεί την τροποποίηση των σχετικών νομοθετικών διατάξεων στον Κώδικα περί Δικηγόρων (άρθ.44) προς την κατεύθυνση που περιγράφεται ανωτέρω. Με αυτόν τον τρόπο θα αρθεί η υποχρέωση να είναι υποχρεωτική η σύμπραξη και άλλου δικηγόρου σε παράσταση ενώπιον δικαστηρίων, ούτως ώστε να μην υπάρχει μεγαλύτερη επιβάρυνση του εντολέα/πελάτη.

Αναφορικά με τους εναπομείναντες περιορισμούς στη διαφήμιση των δικηγορικών υπηρεσιών αρκεί η έκδοση Π.Δ. κατ' εφαρμογή της σχετικής απαίτησης της Οδηγίας των Υπηρεσιών, όπως αυτή ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το Ν.3844/2010 (άρθρο 25.3). Το σχετικό Π.Δ. θα προσδιορίζει ενιαίους κανόνες και κοινές προϋποθέσεις της εμπορικής επικοινωνίας των δικηγόρων σε όποιον δικηγορικό σύλλογο και αν ανήκουν.

Σχετικά με τις ελάχιστες αμοιβές και ειδικότερα των αμοιβών που αναγράφονται στα γραμμάτια προείσπραξης θα πρέπει να επισημανθεί ότι απόφαση για ενδεχόμενη κατάργησή τους θα πρέπει να συνυπολογίσει τις συνέπειες της κατάργησης στα έσοδα του Δημοσίου και των ασφαλιστικών ταμείων. Εν τούτοις θα μπορούσαν αυτές να μετατραπούν σε ενδεικτικές ελάχιστες αμοιβές, με παράλληλη κατάργηση της ρήτρας ακυρότητας που προβλέπει η σχετική διάταξη του Κώδικα περί Δικηγόρων. Τούτο θα ήταν συμβατό και με το πνεύμα της αιτιολογημένης γνώμης που έχει απευθύνει η Ε. Επιτροπή προς την Ελλάδα στην οποία και καταγγέλλεται η δεσμευτικότητα των ως άνω αμοιβών. Επιπλέον μπορεί να καταργηθεί η υποχρεωτική παράσταση των δικηγόρων και των δύο συμβαλλομένων σε μια αγοραπωλησία ακινήτου (αγοραστή και πωλητή), ώστε να μειωθεί το συνολικό κόστος της συναλλαγής (η παρουσία των δικηγόρων θα εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των μερών).

Σε κάθε περίπτωση η άρση των περιορισμών θα πρέπει να εφαρμόζεται με βάση την αρχή της αναλογικότητας, γεγονός που σημαίνει ότι κάθε ρύθμιση πρέπει να είναι αντικειμενικά απαραίτητη για την επίτευξη ενός σαφώς διατυπωμένου και θεμιτού στόχου δημοσίου συμφέροντος και να αποτελεί το μηχανισμό που περιορίζει στο μικρότερο δυνατό βαθμό τον ανταγωνισμό για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Τέλος παροχή νομικών υπηρεσιών από κοινού ή σε εταιρική σχέση διαφορετικών ειδικοτήτων, ενδέχεται να οδηγήσει σε σύγκρουση συμφερόντων και να οδηγήσει σε λήψη μέτρων που θα αποτρέπουν τυχόν ασυμβίβαστα μεταξύ ορισμένων δραστηριοτήτων.

9.4 Ξένη εμπειρία από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του δικηγόρου

Εμπόδια στον ανταγωνισμό υπάρχουν και σε άλλες χώρες-μέλη. Σε αρκετές όμως η ρύθμιση λαμβάνει μικρότερη έκταση. Έτσι λ.χ. σε χώρες όπως η Δανία, η Φινλανδία, η Γαλλία ή η Σουηδία, το

κράτος δεν παρεμβαίνει στις τιμές των νομικών και δικηγορικών υπηρεσιών. Εξάλλου, στο Βέλγιο, τη Δανία, την Ιταλία, την Πορτογαλία, τη Σουηδία και τη Νορβηγία, δεν απαιτούνται εξετάσεις των κατόχων πτυχίου Νομικής. Επίσης, στην Ιταλία δεν προβλέπεται άσκηση σε δικηγορικό γραφείο, ενώ σε άλλες χώρες, όπως π.χ. στη Νορβηγία, δεν απαιτείται υποχρεωτική εγγραφή σε δικηγορικό σύλλογο.

Στην Ιταλία πρόσφατα υπήρξε ριζική τροποποίηση της νομοθεσίας για την παροχή υπηρεσιών – ειδικότερα καταργήθηκε η επιβολή των ελάχιστων ή υποχρεωτικών αμοιβών για σειρά επαγγελμάτων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται οι δικηγόροι. Παράλληλα ήρθαν και διάφοροι περιορισμοί στον τομέα της διαφήμισης.

Εκτός από την Ελλάδα οι δικηγόροι στο Λουξεμβούργο, το Βέλγιο και τη Γερμανία δεν έχουν τη δυνατότητα να αποκτούν και δεύτερη έδρα (με την έννοια του υποκαταστήματος) – αντίστοιχα στην Γαλλία και Αυστρία αυτό γίνεται εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Απόλυτη απαγόρευση στη διαφήμιση υπάρχει στην Πορτογαλία και την Ιρλανδία (για παριστάμενους σε ανώτερα και ανώτατα δικαστήρια (barristers) ενώ σημαντικοί περιορισμοί υφίστανται σε Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιρλανδία (για μη παριστάμενους σε δικαστήρια (solicitors)) και Ισπανία

Η μορφή των δικηγορικών εταιριών υπακούει σε συγκεκριμένους κανόνες σε αρκετές χώρες (Βέλγιο, Πορτογαλία, Ισπανία, Γερμανία) ενώ υφίστανται επίσης περιορισμοί για την συνεργασία με άλλους επαγγελματίες ως συνέταιροι στην ίδια εταιρία.

10. Το επάγγελμα του συμβολαιογράφου

10.1 Οι περιορισμοί στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου

Α. Ο Συμβολαιογράφος είναι άμισθος δημόσιος λειτουργός στον οποίο έχει εκχωρηθεί μέρος της δημόσιας εξουσίας. Συμβολαιογράφος μπορεί να διοριστεί ο πτυχιούχος νομικού τμήματος νομικής σχολής ημεδαπού πανεπιστημίου ή ο κάτοχος αναγνωρισμένου ισότιμου πτυχίου αλλοδαπού πανεπιστημίου, ο οποίος έχει διατελέσει τουλάχιστο δύο έτη δικηγόρος ή δικαστικός λειτουργός ή άμισθος υποθηκοφύλακας και έχει την ελληνική ιθαγένεια. Οι έχοντες τα παραπάνω προσόντα, που έχουν συμπληρώσει το 28ο έτος της ηλικίας τους και δεν εμποδίζονται από άλλα νόμιμα κωλύματα, μπορούν να συμμετάσχουν στους σχετικούς διαγωνισμούς που προκηρύσσονται μέσω δημοσίευσης στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Η επιτυχής συμμετοχή οδηγεί στο διορισμό σε κενές υπάρχουσες θέσεις. Οι επιτυχόντες παρακολουθούν στη συνέχεια υποχρεωτικά σεμινάρια εσωτερικού και διεθνούς δικαίου, επαγγελματικής κατάρτισης και δεοντολογίας τουλάχιστον για ένα εξάμηνο, τα οποία διοργανώνονται από τους οικείους Συμβολαιογραφικούς Συλλόγους.

Ο συμβολαιογράφος ασχολείται με γενικά νομικά θέματα και με θέματα μεταβίβασης ακινήτων, θέματα κληρονομικού δικαίου, σύστασης εταιριών, αναγκαστικής εκτέλεσης, ειδικών οικονομικών συμβάσεων και πληθώρα άλλων θεμάτων. Σύμφωνα με την Ολομέλεια των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων οι αυστηρές προϋποθέσεις εισόδου στο επάγγελμα και η τήρηση σειράς ασυμβιβάστων ιδιοτήτων (ανάληψη υπηρεσίας στο Δημόσιο, ΟΤΑ, ΝΠΔΔ, λουτούς οργανισμούς δημοσίου τομέα κ.ο.κ) διασφαλίζουν την προστασία των συναλλασσόμενων.

Τα μέλη των εννέα συμβολαιογραφικών συλλόγων στην Ελλάδα είναι περί τους 3.193. Σύμφωνα με στοιχεία της Ολομέλειας των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων η αναλογία τους είναι ένας ανά 3.580 πολίτες, ενώ αντίστοιχες αναλογίες στη Γαλλία είναι ένας συμβολαιογράφος ανά 8.000 και στην Ουγγαρία ένας ανά 32.000 πολίτες. Το επάγγελμα του συμβολαιογράφου είναι ασυμβίβαστο με την ανάληψη υπηρεσίας στο Δημόσιο, τους ΟΤΑ, τα ΝΠΔΔ, τις ΔΕΚΟ και με την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας ή υπηρεσίας (άρθρο 37 Ν. 2830).

Σημειώνεται ότι η Οδηγία για τις Υπηρεσίες, όπως αυτή ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία, εξαιρεί ρητά τις συμβολαιογραφικές υπηρεσίες από το πεδίο εφαρμογής της.

Β. περιορισμοί στην άσκηση του επαγγέλματος:

Γεωγραφικοί περιορισμοί:

Ο συμβολαιογράφος ασκεί τα καθήκοντα του σε όλη την περιφέρεια του ειρηνοδικείου στην οποία είναι διορισμένος. Κάθε πράξη του συμβολαιογράφου, η οποία γίνεται έξω από την περιφέρειά του είναι άκυρη και συνεπάγεται αποζημιώσεις και πειθαρχικές ποινές.

Αριθμητικοί περιορισμοί :

Ο αριθμός των συμβολαιογράφων καθορίζεται με νόμο. Η κάλυψη νέων θέσεων πραγματοποιείται εφόσον κενωθούν λόγω θανάτου ή συνταξιοδότησης υπάρχουσες θέσεις (σχετική προκήρυξη διαγωνισμού από τους οικείους συμβολαιογραφικούς συλλόγους). Στην εν λόγω προκήρυξη ορίζεται ο αριθμός των κενών θέσεων σε κάθε περιφέρεια (με βάση τις κενές θέσεις της 31^{ης} Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους) καθώς και ο τόπος και χρόνος διεξαγωγής του διαγωνισμού.

Αμοιβές :

Οι αμοιβές των συμβολαιογράφων καθορίζονται με κοινές υπουργικές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, χωρίς δυνατότητα διαπραγμάτευσης – αφορούν κάθε πράξη, που καταρτίζει ο συμβολαιογράφος και για κάθε παροχή υπηρεσίας σχετιζόμενη με την αρμοδιότητά του ή επιβαλλόμενη από το νόμο, όπως και για την έκδοση αντιγράφων και περιλήψεων. Επιπλέον της αμοιβής αυτής και προκειμένου για πράξεις που το αντικείμενό τους είναι αποτιμητό σε χρήμα δικαιούται να λάβει και αναλογική αμοιβή που υπολογίζεται με βάση τη ολική δηλούμενη αξία στο συμβόλαιο ή τη μεγαλύτερη αξία.

Λοιποί περιορισμοί :

Ισχύοντες περιορισμοί σχετικά με την υποχρέωση ελληνικής ιθαγένειας ερμηνεύονται ως περιοριστικοί από πλευράς κοινοτικού δικαίου (η Ε. Επιτροπή έχει ασκήσει προσφυγή επί παραβάσει κατά της Ελλάδας και πέντε ακόμα κρατών μελών – Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Αυστρία και Γερμανία- για τους περιορισμούς ιθαγένειας στην πρόσβαση στο επάγγελμα).

10.2 Επιπτώσεις από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου και προτάσεις πολιτικής

Στην περίπτωση που το επάγγελμα του συμβολαιογράφου καταστεί ελεύθερο δεν θα πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο αρνητικών επιπτώσεων. Παρεχόμενες υπηρεσίες από οιονδήποτε νομικό χωρίς περιορισμούς και εξειδίκευση θα πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα για την αποφυγή αποτελεσμάτων διασάλευσης της ασφάλειας δικαίου και τη συνακόλουθη αύξηση των δικαστικών διενέξεων. Παράλληλα θα πρέπει να μελετηθούν ενδεχόμενες επιπτώσεις στην υποβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών στον έως σήμερα δαιδαλώδη τομέα των ακινήτων στη χώρα μας, χωρίς να

μπορεί να προβλεφθεί με ασφάλεια κατά πόσο οι αμοιβές θα μεταβληθούν (σύμφωνα με μελέτη του ΚΕΠΕ, 2005, όπου επίσης σημειώνεται ότι στην Ελλάδα δεν είναι δυνατό να ασκεί ένας νομικός υπεύθυνα τη συμβολαιογραφία και παράλληλα να ασχολείται και με άλλης φύσεως νομικά θέματα).

Τυχόν μεταβολές στον τρόπο άσκησης της συμβολαιογραφίας στην Ελλάδα θα πρέπει να λάβουν υπόψη το γεγονός ότι σύμφωνα με το Σύνταγμα ο συμβολαιογράφος υπάγεται στη δικαστική εξουσία και ασκεί δημόσια υπηρεσία. Απόρροια αυτής της φύσης του επαγγέλματος είναι η νομοθετική ρύθμιση του τρόπου αμοιβής που δεν είναι ελάχιστη αλλά προκαθορισμένη – για αυτό το λόγο ο κλάδος ισχυρίζεται ότι στην άσκηση της δημόσιας συμβολαιογραφικής υπηρεσίας δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού. Εν τούτοις αυτό δεν εμποδίζει το ενδεχόμενο μείωσης των τιμών σε επιμέρους συμβολαιογραφικές πράξεις, όπως οι συμβάσεις μεγάλης αξίας ή τον καθορισμό αυτών χωρίς την επιβολή συγκεκριμένου (προκαθορισμένου) ποσοστού. Τέτοια ενέργεια σε συνδυασμό με την κατάργηση της υποχρεωτικής παράστασης δικηγόρων σε πράξεις μεταβίβασης ακινήτων ή σύνταξης καταστατικών κεφαλαιουχικών εταιριών θα οδηγούσε σε μείωση του συνολικού κόστους μεταβίβασης για τους συναλλασσόμενους.

10.3 Ξένη εμπειρία από την απελευθέρωση στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου

Παρά τις διαφορές στα δικαϊκά συστήματα των κρατών μελών της Ε.Ε. και τις διαφοροποιήσεις των συμβολαιογραφικών υπηρεσιών ο θεσμός του συμβολαιογράφου λατινικού τύπου υφίσταται με κοινή βάση στις περισσότερες κοινοτικές χώρες (21 από τις 27 σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης). Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι στις χώρες αυτές υπάρχουν περιορισμοί στον αριθμό (επιλογή με αυστηρές διαδικασίες) και τις αμοιβές των συμβολαιογράφων, άσκηση δημόσιας εξουσίας και υποβολή στις ρυθμίσεις του κράτους. Για αυτό άλλωστε οι συμβολαιογραφικές υπηρεσίες εξαιρέθηκαν από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες.

Η Ολλανδία ήταν από τις πρώτες χώρες που το 1999 απελευθέρωσε τον κλάδο των συμβολαιογράφων εισάγοντας τον ανταγωνισμό στις τιμές και μεγαλύτερη ελευθερία στην ίδρυση νέων συμβολαιογραφείων. Σύμφωνα με τον παλιό νόμο, υπήρχε ανώτατος επιτρεπόμενος αριθμός συμβολαιογράφων, ένας για κάθε 4000 κατοίκους με τουλάχιστον 2 συμβολαιογράφους ανά καντόνι. Με το νόμο του 1999, δεν υπάρχει ανώτατο όριο (υπήρχε μία μεταβατική περίοδος για τα πρώτα 4 χρόνια με μέγιστο ποσοστό αύξησης το 10%). Ο υποψήφιος συμβολαιογράφος πρέπει να υποβάλλει ένα επιχειρηματικό σχέδιο σε μία επιτροπή, όπου θα πρέπει να δείξει ότι μπορεί να βγάλει τα έξοδα ίδρυσης μέσα σε τρία χρόνια.

Παράλληλα, οι τιμές που με τον παλιό νόμο ήταν προκαθορισμένες από το κράτος, απελευθερώθηκαν και ο κάθε συμβολαιογράφος μπορούσε να χρεώσει όποια τιμή επιθυμούσε. Το 2004, εισήχθη ένας ανεπίσημος κώδικας τιμών που συνδέει την αμοιβή με την εκάστοτε εργασία. Επίσης, επιτράπηκε η διαφήμιση υπό περιορισμούς.

Η αύξηση της απασχόλησης μετά την απελευθέρωση δεν ήταν εντυπωσιακή. Οι συμβολαιογράφοι από 1318 που ήταν το 1999, έφτασαν τους 1440 το 2004, μία μέση αύξηση 24 συμβολαιογράφων ανά έτος. Η ανάπτυξη των συμβολαιογραφικών γραφείων ήταν πιο μικρή: από 740-750 που ήταν τη δεκαετία του 1990 έφτασαν τα 768 το 2004. Είναι προφανές ότι οι νέοι συμβολαιογράφοι απασχολήθηκαν σε υπάρχοντα γραφεία και δεν ίδρυσαν δικά τους. Η γεωγραφική κατανομή βελτιώθηκε κατά τα πρώτα τρία χρόνια.

Σύμφωνα με μελέτη της Επιτροπής Hammerstein για την αξιολόγηση των συνεπειών της εισαγωγής του νόμου περί συμβολαιογράφων, οι αμοιβές για οικογενειακές υπηρεσίες (προγαμιαία συμβόλαια, σύμφωνα συμβίωσης) αυξήθηκαν σημαντικά, ενώ οι αμοιβές για κτηματικές υπηρεσίες (μεταβίβαση, δωρεά ακινήτων και οικοπέδων) μειώθηκαν, περισσότερο δε για ακίνητα μεγάλης αξίας. Με το πέρασμα του χρόνου η διακύμανση στις αμοιβές αυξήθηκε, με τα μικρότερα συμβολαιογραφεία να χρεώνουν μικρότερες τιμές. Τα συνολικά έσοδα για τους συμβολαιογράφους μειώθηκαν μετά τον νέο νόμο, αλλά ως αποτέλεσμα της χαμηλότερης ζήτησης για μεταβιβάσεις ακινήτων. Τέλος όσον αφορά την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, οι πελάτες ήταν ευχαριστημένοι κατά το νέο καθεστώς, αν και τα παράπονα των πολιτών διπλασιάστηκαν από 150 πριν το 1999 σε 300 κατά το 2004.

Συμπερασματικά, η απελευθέρωση του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος στην Ολλανδία έφερε κάποια θετικά αποτελέσματα, αλλά όχι τα αναμενόμενα, καθώς επίσης και δημιούργησε κάποια προβλήματα όσον αφορά την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών.

11. Βιβλιογραφία

European Commission (2004). Report on Competition in Professional Services. COM(2004) 83 final.

Fiori, G., G. Nicoletti, S. Scarpetta and F. Schiantarelli (2007). Employment Outcomes and the Interaction between Product and Labour Market Deregulation: Are They Substitutes or Complements? IZA Discussion Papers, No. 2770.

Høj, J., V. Galasso, G. Nicoletti and T.-T. Dang (2006). An Empirical Investigation of Political Economy Factors behind Structural Reform in OECD Countries. OECD Economic Studies, No. 42, 2006/1.

OECD (2002). Competition in Professional Services, OECD Journal of Competition Law and Policy 3 (4), February 2002, pp. 46-116(71).

OECD (2007). Taxi Services: Competition and Regulation. OECD DAF/COMP(2007)42.

OECD (2009). Going for Growth 2009. OECD, March 2009.

OECD (2010). Economic Outlook No. 87. OECD, May 2010.

OECD (2008) indicators of regulatory conditions in professional services
<http://www.oecd.org/dataoecd/25/19/42220487.xls>,
<http://www.oecd.org/dataoecd/25/18/42220505.xls>

Paterson, Iain, and Fink, Marcel, and Ogus, Anthony, and Merz, Joachim, and Fink, Felix, and Berrer, Helmut. (2007). Economic Impact of Regulation in the Field of Liberal Professions in Different Member States. *ENEPRI Working Paper*, No. 52, 8 February 2007.

Schmid, Christoph, Gabriel S. Lee, Steffen Sebastian, Marcel Fink, & Iain Paterson, Preliminary Findings From the Ongoing Study on "Conveyancing Services Regulation in Europe," at p. 4, n.2 (Dec. 11, 2006), available at http://ec.europa.eu/comm/competition/sectors/professional_services/conferences/20061230/09_zerp.pdf

Αθανασίου, Λ., Χ. Ιωάννου, Α. Κώτση, Η. Πούπου, Θ. Τερροβίτη, Σ. Χειμωνίτη (2001). Φραγμοί στην ελεύθερη λειτουργία των επαγγελματιών και στην πραγματοποίηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και ανταγωνιστικότητα, ΚΕΠΕ.

ΙΟΒΕ (2010), Η ελληνική οικονομία , 2/10 , τριμηνιαία έκθεση (60), Ιούλιος 2010.
ΚΕΠΕ (2005). Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις για την Ελλάδα της υπό συζήτηση
Οδηγίας για την Απελευθέρωση του Τομέα των Υπηρεσιών στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά.